

KNJIŽNIČARSKE NOVICE

5(1995)3

9. marec 1995

SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNE KNJIŽNICE

KNJIŽNICE IN PISMENOST

Skupina knjižničarjev se je zbrala pred začetkom konference IFLA, 15.-19. avgusta v Mantanzasu, na seminarju in se posvetila vprašanju pismenosti v socialno in geografsko izoliranih okoljih. Sprejela je več sklepov (IFLA Journal 1994, št. 4, str. 492) in jih naslovila IFLI:

- IFLA mora dati prednost uveljavljanju programov, ki razvijajo pismenost.
- Sekcija za splošnoizobraževalne in Sekcija za šolske knjižnice morata sodelovati pri povezovanju šolskih in splošnoizobraževalnih knjižnic.
- IFLA mora vplivati na svoje člane, da se tesneje povezujejo z UNESCO komisijami, zato da bi te v svojih programih namenile več pozornosti in sredstev ohranjanju jezika okolja, dostopnosti knjig za učenje branja kot tudi produkciji in distribuciji razli-

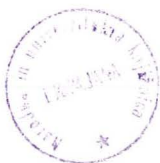
čnih vrst gradiva za specialne skupine.

in UNESCO:

- UNESCO naj tekoče informira knjižničarska društva in knjižnice o rezultatih založništva, o rezultatih raziskav s področja branja, promocije bralnega gradiva in pripomore naj k večji dostopnosti teh gradiv.

Pozivi so bili sprejeti, ker je nepismenost v porastu, čeprav je pismenost osnovna človekova pravica. 80 % nepismenih na svetu živi predvsem v nerazvitih državah, navadno v kmečkem okolju. Za njihovo opismenjevanje je najpomembnejša dostopnost knjig, dovolj za učenje branja primerne gradiva, pri čemer imajo pri dostopnosti in razširjanju tega gradiva glavno vlogo splošnoizobraževalne knjižnice. Pri tem, poudarjajo udeleženci seminarja, naj bi bila posebna pozornost posvečena otrokom in skupinam s specialnimi potrebami. Če okolje ni primerno za ločen razvoj šolske in splošnoizobraževalne knjižnice, naj se dejavnosti obeh združita.

Osnovne misli teh pozivov vključuje tudi Manifest o splošnoizobraževalnih knjižnicah (objavljen v prilogi te številke). Namenjene so tudi nam, našim knjižnicam,

našemu knjižničarskemu društvu in naši UNESCO komisiji, kajti tudi pri nas otroci (in odrasli) v kmečkem okolju in v socialno in kulturno zanemarjenih sredinah slabše berejo. Poziv za sodelovanje knjižnic velja tudi za nas. Nekatere šolske knjižnice glasno opozarjajo tudi na zniževanje kulture branja, na izničevanje njihovih prizadevanj za dvig bralne kulture, ki ima svoj vzrok tudi v slabo oblikovani zbirki mladinskih knjig v splošnoizobraževalnih knjižnicah. Knjižničarji naj bi se tudi pri nas premalo posvečali otrokom, ki slabo berejo ali tistim, ki za branje niso motivirani, premalokrat si postavijo vprašanje, kdo in kaj bere in se prepogosto zadovoljijo s samim številom izposojenih knjig.

Pomisleki o zadovoljivosti našega dela na področju razvijanja branja in širjenja bralne kulture naj veljajo podrobnejšemu pregledu ustreznosti našega načrtovanja in opravljanja dela in tesnejšemu medsebojnemu povezovanju, delovanju. Načrtovalci mreže knjižnic, zlasti splošnoizobraževalnih, morajo pretehtati ali je v tej mreži prebivalcem resnično zagotovljena pravica do informiranja, do dostopnosti primarnega gradiva. Še posebno pozorni morajo biti pri tem načrtovalci računalniškega in komunikacijskega opremljanja knjižnic v tej mreži. Zavedati se morajo, da tu ni bolj ali manj pomembnih knjižnic, ki bi zaslužile zaradi tega boljšo ali slabšo opremo, ki bi jih zaradi računalnika VAX poimenovali regijske knjižnice, so samo knjižnice, v katerih mora prebivalec hitro in kakovostno zadovoljiti svojo potrebo po informaciji in gradivu. Dolžnost knjižničarjev je, da na osnovi ugotovljenih potreb okolja predlagajo vsebino, program dela

knjižnice, v katerem je poleg zadovoljevanja potreb, dejanskih in potencialnih, uporabnikov knjižnice predvideno tudi prebujanje potreb, za katerega morajo načrtovalci informacijskega sistema in opreme zanj, najti in predlagati racionalne in učinkovite rešitve.

Silva Novljan

MREŽA SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC V SLOVENIJI IN NJENO FUNKCIONIRANJE V NOVIH POGOJIH

Splošnoizobraževalne knjižnice živijo v svojem okolju za svoje okolje. Zaznati morajo vsako spremembo in potrebo v okolju, zato da se nanjo ustrezno odzovejo. Zadovoljujejo potrebe in jih hkrati ustvarjajo. Ustrezno strokovno in učinkovito pa lahko ravna jo le, če imajo primerne pogoje dela, ki jim jih mora dogovorjena skupnost (država, občina, regija...) omogočiti; skupnost dobi vložku primeren učinek.

Dolžnost knjižnice je, da z zaupanimi sredstvi racionalno ravna, kar pomeni, da mora biti učinek kakovosten in hiter ob čim manjši porabi sredstev; Cilji dela mreže slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnic pa so utemeljeni prav s tem. Prizadevanja 60-tih slovenskih osrednjih knjižnic in slovenskih knjižnic v zamejstvu za racionalno in učinkovito posredovanje informacij in gradiva prebivalcem okolja, ki ga pokrivajo, se v novih pogojih upravne ureditve marsikje ogrožajo, ob že tako ogroževanih s pomanjkljivim dotokom finančnih sredstev.

Pričujoči zapis naj ponazori del prizadevanj knjižničarjev za ohranitev in čimboljše delovanje mreže splošnoizobraževalnih knjižnic. Ponazori naj, koliko truda, časa... porabi knjižničarstvo za prepričevanje, pri čemer je pogosto izid negotov. Tudi to je čas, ki v sebi skriva strošek; ali ga ne bi bilo bolje porabiti neposredno za uporabnika?!

1. Pregled dogajanja

Leta 1990 je bila opravljena podrobnejša analiza splošnoizobraževalnih knjižnic v Sloveniji in njihovega delovanja, s primerjavo razvoja 1979 do 1990.

1. Novljan, S.: Splošnoizobraževalne knjižnice v letu 1990. - Ljubljana: NUK, 1991.

Potrdila je, v primerjavi s podatki prejšnjih analiz

2. Korže-Strajnar, A.: Splošnoizobraževalno knjižničarstvo v Sloveniji 1970-1980. - Ljubljana : Kulturna skupnost Slovenije, 1982
3. Sepe, M.: Splošnoizobraževalne knjižnice v Sloveniji v petletnem obdobju (1981-1985) in smer razvoja v prvih dveh letih tekočega petletnega obdobja (1986-1987). - Ljubljana : NUK 1983. (Tipkopolis.)

uspešnost koncepta splošnoizobraževalne knjižnične mreže v Sloveniji,

4. Filo, B. & A. Korže-Strajnar: Nova organizacija splošnoizobraževalne knjižnične mreže v Sloveniji. - Obvestila Republiške matične službe 1970, št.6,

ki je dobil svojo zakonsko utemeljitev v novem zakonu o knjižničarstvu

5. Zakon o knjižničarstvu. - Ur. l. SRS 1982, št. 27

in temeljno priporočilno obliko za organizacijo in delovanje v standardih in normativih za delo splošnoizobraževalnih knjižnic

6. Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice. - Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije 1987, št. 28.

Za ilustracijo uspešnosti koncepta navajamo podatke o dejavnostih knjižnice, kjer razlika utemeljuje zasnovo delovanja knjižnic, čeprav določila standardov niti v letu 1990 še niso uresničena:

	Leto	
	1979	1990
Prostor	23.193 m ²	45.101 m ²
Knjižnično gradivo	3.159.362	5.248.421
Kader	443	653
Članstvo	236.500	13.518
Izposoja	4.859.404	7.935.763

Na teh izhodiščih so ob družbenih spremembah, ki so obetale resne spremembe na področju splošnoizobraževalnih knjižnic (zakonodaja, upravna ureditev), potekali v letu 1992 (regijski) posveti splošnoizo-

brazevalnih knjižnic v organizaciji NUK o bistvenih elementih delovanja knjižnic. Po sprejetih sklepih je bilo napisano

7. Poročilo s strokovnih posvetovanj splošnoizobraževalnih knjižnic. - Ljubljana : NUK, 14.2.1992. (Zapisala S. Novljan. Tipkopis.)

Poročilo, ki so ga prejele vse splošnoizobraževalne knjižnice in Ministrstvo za kulturo, potrjuje dotedanjo organizacijo mreže splošnoizobraževanih knjižnic in jo ohranja z manjšimi spremembami na področju matične službe in domoznanske dejavnosti. Predstavlja izhodišče za vse kasnejše delovanje in prizadevanja NUK, Sekcije za splošnoizobraževalne knjižnice pri ZBDS, posameznih knjižnic, Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic za ohranitev mreže in ustrežnejše financiranje njenega delovanja in posameznih knjižnic v njej, za izboljšanje pogojev dela v skladu s standardi. Predstavljalo je skupaj s tezami,

8. Kaluža, L.: Slovenski nacionalni program. Splošnoizobraževalne knjižnice. - 14.2.1991. (Tipkopis.),

ki jih je sprejela tudi Sekcija pri ZBDS, katere član je tudi svetovalka Enote za razvoj knjižničarstva pri NUK, osnovo za poglavje o knjižnicah v

9. Osnove za oblikovanje vsebinskih izhodišč in usmeritev za pripravo nacionalnega kulturnega programa z dodatnimi gradivi. - Poročevalec Državnega zbora R Slovenije 1944, št. 27, str. 38,

ki pa v

10. Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture. - Ur. l. R Slovenije, 2.12.1994, št. 75

ni doživela ustrezne realizacije, čeprav si je Enota za razvoj knjižničarstva prizadevala uveljaviti strokovnost pri organizaciji in financiranju s pripombami, ki jih je poslala in ustno predstavila Odboru za kulturo, šolstvo in šport pri Državnem zboru Republike Slovenije

11. Pripombe na Predlog Zakona o organiziranju na področju kulture, 16.2.1994.

Podatki o delu knjižnic in pogojih dela za leto 1993 so bili osnova za poročilo,

12. Novljan, S.: Poročilo o pogojih dela in delu splošnoizobraževalnih knjižnic v letu 1993,

ki je bilo poslano Ministrstvu za kulturo dnevnoinformativnemu tisku in RTV, ki je naredila posebno oddajo o problematiki splošnoizobraževalnih knjižnic. V njem je bil poleg ostalega ponovljen poziv za ohranitev dogovorjene mreže splošnoizobraževalnih knjižnic, ki jo je ogrožala načrtovana upravna ureditev in način financiranja. Državnemu zboru R Slovenije je bil poslan tudi

13. Amandma k proračunskemu memorandumu R Slovenije za 1994-1997.

V skladu s sprejemanjem temeljnih izhodišč za delovanje knjižnične mreže in posameznih knjižnic v njej je vzporedno potekalo delo s splošnoizobraževalnimi knjižnicami. Spomladi 1991 so bili v

NUK organizirani strokovni sestanki z vodstvenimi delavci splošno-izobraževalnih knjižnic. Evidentirane so bile potrebe, napisano poročilo, ki je bilo poslano republiškim sekretariatom za kulturo, znanost in šolstvo

14. Razvojna problematika in smernice za družbenim potrebam ustrezen razvoj splošno-izobraževalnih knjižnic. - Ljubljana : NUK, 1991. (Tipkopis.)

Za vodstveni kader je glede na ugotovljene potrebe Enota za razvoj organizirala seminar, kjer so bili udeleženci seznanjeni tudi z osnovami načrtovanja dela knjižnice in njene mreže izposojevališč

15. Vodenje splošnoizobraževalnih knjižnic. - Ljubljana junij 1991.

V sodelovanju z Zvezo splošno-izobraževalnih knjižnic je Enota za razvoj knjižničarstva sodelovala z Ministrstvom za kulturo pri pripravi

16. Kriteriji in merila za financiranje redne dejavnosti splošno-izobraževalnih knjižnic v občinah. - Ljubljana : Ministrstvo za kulturo, 16.6.1993.

V pomoč pri načrtovanju mreže izposojevališč osrednje knjižnice in izračun stroškov za njeno delovanje in delovanje njene posamezne enote, je Enota za razvoj knjižničarstva poslala vsem knjižnicam in Ministrstvu za kulturo opomnik

17. Novljan, S.: Organizacijski načrt mreže enot splošne knjižnice. - Ljubljana : NUK, 1994.

Enota za razvoj je spremljala problematiko, oblikovala je vprašanja in jih posredovala Ministrstvu za kulturo, na katera je odgovarjalo na seminarju, ki ga je Enota organizirala za vodstveni kader splošnoizobraževalnih knjižnic

18. Novosti - usmeritve za delo splošnoizobraževalnih knjižnic. - Ljubljana 16.12.1994.

S problemi smo tekoče seznanjali Ministrstvo za kulturo. Zadnji dopis o težavah nekaterih splošnoizobraževalnih knjižnic, ki jih povzroča nova upravna ureditev in z njo povezano financiranje, smo poslali 14.2.1995.

II. Predlogi za nadaljnje delo

- Sprotno reševanje posameznih aktualnih primerov neustreznega financiranja oz. težav pri delovanju knjižnice z neposrednim dogovarjanjem udeležencev s sodelovanjem Enote za razvoj knjižničarstva in Ministrstva za kulturo.
- Organizacija (regionalnih) posvetov o razvoju knjižničarstva z udeležbo županov občin in vodij osrednjih knjižnic te regije. Posvete skliče Ministrstvo za kulturo, sodeluje tudi Enota za razvoj knjižničarstva.
- Organizacija okrogle mize na temo "Kakšno knjižnico želim" na slovenskem knjižnem sejmu. Enota za razvoj knjižničarstva je predlog organizatorju že posredovala.
- Tekoče spremljanje problematike in informiranje strokovnih služb in strokovnih komisij, tudi delovne skupine za pripravo nove knjižničarske zakonodaje.

- Tesnejše sodelovanje Enote za razvoj knjižničarstva z Ministrstvom za kulturo in Zvezo splošnoizobraževalnih knjižnic pri pretoku informacij in za skupno reševanje problematike.

Cilj teh prizadevanj je (1.) standardom ustrezen razvoj osrednjih splošnoizobraževalnih knjižnic in mreže izposojevališč v dogovorjenem območju in (2.) krepitev medsebojne strokovne in delovne povezanosti.

Doseči moramo čimprejšnjo osamosvojitve vseh osrednjih splošnoizobraževalnih knjižnic, da se bo njihova mreža okrepila in utrdila svojo vlogo tudi v knjižničnem informacijskem sistemu. Strokovno močna bo laže kljubovala neracionalnim željam po drobitvi mreže v "samostojne" knjižnice.

V tem obdobju lahko le malo novih občin zagotovi svojim knjižnicam dejansko samostojnost in pogoje za ustrezen razvoj, zelo težko in v večini primerov predrago zadovoljevanje potreb prebivalcem po enakopravni dostopnosti informacij in gradiva. Bati se je, da se bodo te knjižnice združevale z različnimi drugimi profesionalnimi ali ljubiteljskimi podričji in izgubljale svojo identiteto in s tem svojo učinkovitost. Knjižničarska stroka bi morala v vsakem primeru ustanavljanja nove knjižnice dati svojo oceno, mnenje, prav tako pa bi morale osrednje knjižnice večjo pozornost posvečati svoji lastni mreži in njenemu razvoju in dati prednost razvoju enote pred dodatnim razvijanjem osrednje knjižnice, kadar je to potrebno.

Silva Novljan

MEDNARODNI KNJIŽNI KVIZ "ZEMLJA JE NAŠ DOM"

Slovenija se že četrtrič vključuje v mednarodni knjižni kviz, ki ga za mlade bralce pripravlja nemška ustanova Stiftung Lesen. Sodelujejo otroci iz desetih evropskih držav. Slovensko akcijo je pripravila Pionirska knjižnica iz Ljubljane skupaj z Zvezo bralnih značk pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, organizacijsko pa izpeljejo kviz splošnoizobraževalne in šolske knjižnice. Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport priporoča kviz vsem slovenskim osnovnim šolam, gmotno pa akcijo podpirajo Ministrstvo Slovenije za kulturo, EPTA, Založba najlepših slikanic ter Mladinska knjiga, založba in tiskarna.

V letošnjem letu, ki ga je Svet Evrope proglasil za evropsko leto varstva narave, je kviz posvečen okolju. Zdravje naše Zemlje je pomembno. S spoštljivim in ljubečim odnosom ter razumnimi odločitvami ga moramo ohranjati in popraviti naše ravnanje v škodljivih primerih. Spoštovanje in ljubezen našega domačega planeta je mogoče vzbuditi tudi z branjem ustreznih leposlovnih knjig, z razmišljanjem in pogovorom o njih. Da bomo znali pravilno ravnati, pa nam je potrebno tudi znanje. Znanje pridobimo z opazovanjem, raziskovanjem in učenjem; pri tem so nam knjige spet v veliko pomoč. Zato smo v kviz vključili osem literarnih del (Leaf, Zgodba o Ferdinandu; Milne, Medved Pu; Pavček, Živalski ringaraja; Preussler, Mali povodni mož; Rogelj, Bistrica Kališčica; Saint-Exupery, Mali princ; Wilde, Sebični velikan; Zajc, Leteča hišica) in štiri vprašanja, na katere bodo

reševalci pravilne odgovore našli v ustreznih poučnih knjigah.

Prvi del kviza je namenjen učenecem razredne stopnje, drugi del pa učencem predmetne stopnje osnovne šole. Rešitvi obeh delov kviza sta samostojni gesli, ki sta smiselno povezani. Pravilna rešitev kviza je torej samo prvo geslo, samo drugo geslo ali pa obe gesli skupaj. Pričakujemo, da bo večina reševalcev rešila kviz v celoti.

Namen kviza je pritegniti h knjigam in v knjižnice čimveč otrok, pa tudi staršev in vzgojiteljev. Otroci naj berejo ustrezna literarna dela in poglobljajo znanje s pomočjo poučnih knjig, da bi spoštovali in varovali okolje. Vprašalnik je lahko spodbuda za določene odločitve v družini, šoli pa osnova pri uri predmeta "spoznavanje narave", pri pripravi in izpeljavi naravoslovnega (ekološkega) dne ali izleta v naravo in po Sloveniji, delovni izziv ekološkemu krožku, spodbuda raziskovalni nalogi na taborjenju, zapisu natečaja literarnih in likovnih del na to temo ipd. Kviz je mogoče povezati in nadgraditi s številnimi različnimi odločitvami, dejavnostmi in nalogami pri našem delu in življenju.

Natisnili smo 20.000 vprašalnikov (saj je lani sodelovalo v kvizu skoraj 10.000 otrok). Akcija bo po vsej Sloveniji potekala od srede februarja do 17. septembra, ko bo na dan zlatih knjig osrednja zaključna prireditev v Ljubljani.

Vse knjižnice, ki organizirajo kviz, bodo skupaj z vprašalniki dobile priporočilni seznam leposlovnih in poučnih knjig s področja ekologije (pripravili smo ga v Pionirski knjižnici v Ljubljani): priporočamo, da jo v svoji knjižnici razstavijo, svetujejo mladim bralcem in uporabijo pri

različnih oblikah dela z njimi. V Pionirski knjižnici v Ljubljani imamo razstavo knjig po tem seznamu "Zemlja je naš dom" od srede februarja do konca marca.

Tilka Jamnik

KULTURNI TEDEN V NOVOMEŠKI KNJIŽNICI MIRANA JARCA

Knjižnica Mirana Jarca je letos organizirala kulturni teden v počastitev kulturnega praznika, 8. februarja.

V ponedeljek, 6.2. je bila na oddelku za odrasle predstavljena pisateljica Marjeta Dajčman, lanskeletna Trdinova nagajenka. Razgovor z njo je vodila g. Jadranka Zupančič, v glasbenem delu programa je sodeloval učenec Glasbene šole Boštjan Jerman, odlomke iz njenih del pa je brala g. Staša Vovkova.

V torek, 7.2. je v veliki čitalnici študijskega oddelka potekal pogovor s pisateljem, publicistom in muzealcem g. Jožetom Dularjem, vodil ga je g. Ivan Zoran, novinar, urednik in pesnik. Glasbeni del programa je izvajal Boštjan Jerman, odlomke iz avtorjevih del pa je interpretirala g. Božena Petrov.

V četrtek, 9.2. je na oddelku za mladino nastopila otroška znanka s TV ekranov G. Mateja Koležnik.

V petek, 10.2. smo na študijskem oddelku predstavili avtorico Ivano Mestnikovo. Pogovor z njo je vodila g. Jadranka Zupančič. Gosta prireditve sta bila ilustratorja njenih del, g. Jože Kumer in g. Alenka Vuk. Dramatizirani odlomek iz njene knjige Izlet na modri planet sta izvajali učenka Nataša

Ristovska in njena mentorica Ljiljana Mavsar, odlomek iz knjige V dedovi grapi pa je interpretirala g. Staša Vovk. V glasbenem intermezzu je nastopil učenec Glasbene šole Adnan Bešo.

V avli knjižnice smo predstavili arhitekta Jožeta Plečnika in njegove Dunajske risbe. V avli Dolenjske banke pa je bila postavljena razstava del iz opusa g. Jožeta Dularja.

Cel teden pa so uporabniki 1, da lahko na vseh oddelkih knjižnice vračali izposojeno gradivo brez plačila zamudnine.

Jadranka Zupančič

OTVORITEV PRENOVLJENE KNJIŽNICE V PODGORJU

V počastitev slovenskega kulturnega praznika, smo v nedeljo 15. februarja v Podgorju svečano odprli obnovljeno in povečano podružnično knjižnico, ki je organizacijska enota Knjižnice Ksaverja Meška Slovenj Gradec.

Podgorje je vas, 3 kilometre oddaljena od Slovenj Gradca in ima z bližnjo okolico 2.000 prebivalcev. Bralna tradicija sega v predvojna leta in nekaj knjižničnega gradiva iz tega obdobja je še ohranjenega. Po vojni je knjižnica delovala pod okriljem Kulturno prosvetnega društva. Knjižnica Ksaverja Meška je prvo kolekcijo knjig namenila Podgorju 1978. leta, v mrežo pa jo je vključila šele 1985. leta, ko se je knjižnica preselila v prostore Kulturnega doma Podgorje. Kulturni dom stoji v centru vasi v nepos-

redni bližini šole, vrtca, trgovine, pošte....

Konec lanskega leta se je pokazala možnost, da stare prostore preuredimo, nekoliko povečamo, predvsem pa zamenjamo nefunkcionalno in nestandardno opremo. Bralcem Podgorja je sedaj na voljo 2300 knjižničnih enot postavljenih v prostem pristopu v dveh ločenih oddelkih s 16 čitalniškimi mesti (12 za otroke in 4 za odrasle bralce). V teh prostorih je mogoče postaviti brez stiske 5000 enot, če pa se bo pokazala potreba, je možna tudi razširitev. Jeseni načrtujemo vključitev knjižnice Podgorje v knjižnično-informacijski sistem preko modemske povezave z matično knjižnico in z drugimi knjižnicami v Sloveniji.

Upamo, da se razvoj knjižnice ne bo ustavil pri obnovljenih prostorih in ustrezni opremi in da bosta mestna občina Slovenj Gradec in država Slovenija našli dovolj sredstev tudi za normalen in reden letni dotok knjižničnega gradiva.

Alenka Valtl

IZOBRAŽEVANJE

MEDNARODNA BIBLIOTEKARSKA POLETNA ŠOLA

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana organizira v sodelovanju z IZUM, Maribor in Oddelkom za knjižničarstvo na Filozofski fakulteti, Ljubljana med-

tekarsko poletno šolo na temo **Knjižnice v svetu elektronskih medijev**, ki bo potekala od 26. do 30. junija v Izobraževalnem centru v Radovljici.

Poletna šola je namenjena pretežno mlajšim knjižničarjem, ki kažejo sposobnosti za prevzem vodilnih funkcij v knjižnici in jih na splošno štejejo kot perspektivni kader. Število udeležencev poletne šole je omejeno na 30.

Ker bosta predavala tudi strokovnjaka iz Velike Britanije, prof. Maurice Line in prof. John Eyre, bo uradni jezik poletne šole angleščina.

Za vse potrebne informacije se lahko obrnete na prof. Toma Martelanca, Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, Ljubljana, tel./fax.: 061/213-052 ali na ga. Evo Pohar-Sušnik na istem naslovu.

OSNOVNI KONCEPTI MARKETINGA V KNJIŽNICAH

Enota za razvoj knjižničarstva pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani je v januarju organizirala enodnevni seminar z naslovom **Osnovni koncepti marketinga v knjižnicah**. Seminar sta pripravila profesorja Ekonomsko-poslovne fakultete Univerze v Mariboru, dr. Boris Snoj in mag. Vladimir Gabrijan. V nazornem in sistematično podanem predavanju sta profesorja prikazala, da marketing ni le dejavnost, vezana izključno na organizacije, ki pridobivajo dobiček, temveč je zelo uporaben tudi na neprofitnih področjih kot npr. v zdravstvu, so-

cialnem skrbstvu, izobraževanju, politiki, celo v dobrodelnih organizacijah. Ideja, ki je pri nas sorazmerno nova, je v tujini že dodobra uveljavljena, saj so se prvi članki o uvajanju trženja v storitvene sfere pojavili že koncem šestdesetih let.

Ob zgornjem naslovu seminarja se je marsikateremu udeležencu verjetno kot prva porodila misel, da bodo na seminarju prikazani načini kako prodajati storitve knjižnice in od tega imeti neposredno, finančno korist. Ustvarjanje dobička v knjižnicah je v omejenem obsegu seveda možno, npr. s prodajo težko dostopnih ali visoko relevantnih informacij, prodajo kataloga na računalniškem mediju zainteresiranim organizacijam, tudi z medknjižnično izposojjo, vendar pa knjižnice z zaračunavanjem teh storitev v glavnem pokrijejo le svoje stroške. Marketing v knjižnicah je torej treba razumeti v širšem smislu, kot ustvarjanje pozitivnega imagea knjižnice in to ne le z osnovno dejavnostjo, temveč z vsemi obrobniimi, spremljevalnimi dejavnostmi.

S svojimi storitvami knjižnice zadovoljujejo potrebe uporabnika po izobraževanju, razširjanju znanja, intelektualnem delu in individualnem uveljavljanju, pa tudi po razvedrilu in ne nazadnje po družabnih stikih. Način kako knjižnice opravljajo svoje storitve pripomore k zadovoljstvu ali nezadovoljstvu uporabnika, s tem pa k pozitivni oz. negativni sliki knjižnice kot celote. Marketinške raziskave o kakovosti storitev so pokazale, da se zanesljivost storitev nahaja na prvem mestu v vrednostnem sistemu, sledijo ji hitrost, strokovnost, prijaznost, iskrenost in poštenje. Prijaznost nasploh igra pomembno vlogo v odnosih

knjižničar - uporabnik, saj lahko izgladi nesporazume, prepreči zamero in popravi marsikatero napako. Iz študije, ki jo je izdelal diplomant EPF Maribor na osnovi anketiranja obiskovalcev knjižnice po naključnem vzorcu, je razvidno, da sta primeren odnos osebja do obiskovalcev, poleg aktualnosti fonda, dva najpomembnejša faktorja za kakovostne storitve knjižnice.

Dobre osnovne storitve so odločujočega pomena za kakovost knjižnice, vendar pa ne edine. S podpornimi storitvami povečamo atraktivnost njene ponudbe in izboljšamo njen celotni image. Tu ne mislimo le na računalniško tehnologijo, ki pravzaprav vse bolj postaja del osnovnih storitev, temveč na take razširjene storitve kot so npr. zagotavljanje funkcionalnih prostorov (čitalnic, študijskih sob), sprotno informiranje uporabnikov o novostih, možnost uporabe fotokopirnih strojev, mikročitalcev, videorekorderjev, mogoče celo avtomatov za pijačo za osvežitev pri napornem intelektualnem delu. S temi storitvami ne izpolnimo le minimalnih pričakovanj obiskovalca, temveč mu ponudimo nekaj, kar je nad njegovimi pričakovanji, ga torej prijetno presenetimo, s tem pa ustvarimo njegovo pozitivno naravnost do knjižnice. Pozitivno mnenje sredine, v kateri deluje, pa je knjižnici lahko le v korist: veliko lažje bo namreč dosegla spremembe, pa četudi le majhne, kot v primeru negativne nastojenosti okolice, ki se lahko še poglobi z neobjektivnim posploševanjem. Ob negativnem halo efektu se često zgodi, da obiskovalci celo morebitne prednosti popolnoma po krivici vržejo v isti koš s pomanjkljivostmi.

Resnici na ljubo je treba povedati, da smo slovenske knjižnice, v mislih imam predvsem visokošolske, še daleč od idealnega stanja, prikazanega zgoraj. Tu ne mislim toliko na večšino kontaktiranja z uporabniki, saj je znano, da smo knjižničarji spretni, uslužni in hitri v nujenju informacij, temveč bolj na omejene možnosti razširjenih storitev. Knjižnice se pogosto stiskamo v premajhnih prostorih, čitalnice so neustrezne ali pa jih sploh ni, zaradi dislociranih skladišč storitve niso ažurne, delo ni opravljeno zaradi premajhnega števila kadrov, status posameznih knjižničarskih profilov ni urejen. Prav na tem področju, kot se je izkristaliziralo v diskusiji po predavanju, je lahko uporaba marketinga koristna, čeprav bodo rezultati verjetno vidni šele na dolgi rok. Z načrtnim in vztrajnim delovanjem v javnosti, smotrnim utemeljevanjem zahtev, publiciranjem člankov o naših problemih, predvsem pa s poudarjanjem pomembnosti in neposredne koristi knjižnic in informacijskih centrov za razvoj družbe se lahko nadajamo sprememb v javnem mišljenju, s tem pa svetlejših dni v knjižničarstvu.

Predavatelja sta ob koncu seminarja požela buren aplavz, dokaz, da so bili slušatelji zadovoljni s skrbno pripravljeno temo in načinom podajanja snovi. Dopolnjevanje predavateljev in aktivno delo z udeleženci sta vnesla v seminar živahnost in razgibanost. Zdaj je vrsta na nas knjižničarjih, da marketinška spoznanja koristno uporabimo pri svojem delu.

Metka Brkan

VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

PRIMERJALNA ANALIZA KNJIŽNIC PRAVNIH FAKULTET V LJUBLJANI IN MARIBORU - ŠE ENKRAT

V drugi številki Knjižničarskih novic je bila na 7. strani objavljena Primerjalna analiza knjižnic pravnih fakultet v Ljubljani in Mariboru, v kateri so bile podane nekatere ugotovitve, s katerimi se ne moremo strinjati, oz. podane ugotovitve in ocene potrebujejo dodatno obrazložitev.

1. Študent se je odločil primerjati dve, po dejavnosti sicer sorodni fakulteti, katerih pogoji dela - finančni, kadrovski, prostorski pa so povsem različni.
2. Potrebno je vedeti, da je Pravna fakulteta v Ljubljani izobraževalna ustanova že dobrih 70 let, kar pomeni, da tudi njena knjižnica, ki je nepogrešljiv del vsake fakultete, deluje toliko let. Na drugi strani pa je knjižnica Pravne fakultete v Mariboru, katera je bila ustanovljena leta 1992. Res je sicer, da je knjižnica sedanje Pravne fakultete delovala tudi v okviru višje, nato pa Visoke pravne šole v Mariboru, se je njen pravi razvoj začel šele z ustanovitvijo fakultete. Iz tega izhaja, da ni mogoče (ne da bi se na to vsaj prizanesljivo opozorilo), primerjati fakultetne knjižnice, ki obstaja že 70 let in fakultetne knjižnice, ki šele muko- ma nastaja.

Ob tem je potrebno poudariti, da je za "posnetek stanja naše knjižnice" študent Igor Zemljčič namenil cca 40 minut in ne, kot zatrjuje, da sta s kolegico Ksenijo Završnik večkrat osebno obiskala knjižnici (knjižnico PF v Ljubljani sta dejansko obiskala trikrat). To bo verjetno tisti razlog, zaradi katerega je študent v analizi posvetil preveč pozornosti obrobni stvar, zadeve, ki so za nas vitalnega pomena, pa je zanemaril.

Kot smo že omenili, o razvoju knjižnice PF v Mariboru lahko govorimo po letu 1990, ko smo se vključili v sistem COBISS. V okviru procesa vzajemne katalogizacije in ko smo začeli z izgrajevanjem lokalne baze podatkov Pravne fakultete Maribor in bazo podatkov Bibliografija Univerze v Mariboru. Po stanju 31.12.1994 je ena knjižničarka obdelala 5.458 enot tekočega in retrospektivnega gradiva. To je precejšnje število, če upoštevamo, da knjižničarka, ki obdeluje gradivo, tudi istočasno izposoja gradivo (6 ur dnevno), prodaja učbenike in fotokopira.

Avtor prispevka se je v tekstu (glej poglavje Storitve knjižnice) samo dotaknil besede bibliografija. Enako kot v vseh knjižnicah mariborske univerze, tudi pri nas posvečamo evidentiranju znanstveno raziskovalnega dela profesorjev in sodelavcev fakultete veliko pozornost. Bibliografijo obdelujemo po sprejetih navodilih (vsebinska obdelava, abstrakti v slovenskem in angleškem jeziku, kjer je to potrebno) in služi za potrebe habilitacijske komisije in pri znanstveno raziskovalnem delu. Do konca leta 1994 smo obdelali 2.151 enot.

Avtor tudi ne omenja razstav, ki jih zraven drugih rednih dejavnosti pripravlja zaenkrat samo 2

knjižničarki. Tu gre za manjše samostojne razstave in večje v sodelovanju s Pokrajinskim arhivom Maribor (eno pripravljamo v marcu na temo o lokalni samoupravi, v jeseni pa imamo načrtovano razstavo o notarstvu na Slovenskem.).

Naj bo na tem mestu povedano, da v letu 1995 nameravamo razširiti in posodobiti knjižnico (načrti so že pripravljeni). Na tak način bi študenti pridobili svojo čitalnico za nemoten študij (sedaj se v čitalnici izposoja in prodaja učno gradivo). Gradivo bo v prostem pristopu. Uporabnikom in delavcem knjižnice bo na voljo nova računalniška oprema, ki je že instalirana, in sicer: 4 sodobni terminali, 1 fotokopirni stroj, 1 laserski tiskalnik, 1 tiskalnik za tiskanje črtnih kod ter 1 čitalec črtnih kod. Čez nekaj dni pričakujemo priključitev 1 PC, ki bo uporabnikom omogočal dostop do Internet mreže in iskanje veljavnih predpisov v lokalni bazi podatkov IUS REGISTRA.

Tudi glede tujega periodičnega tiska se premika na bolje. V mesecu novembru 1994 je knjižnica na predlog predstojnikov kateder pripravila seznam okrog 100 naslovov tujih periodičnih publikacij, ki smo jih posredovali MZT. V kolikor nam bo ministrstvo zagotovilo ustrezna sredstva, bomo knjižnični fond serijskih publikacij še v tem letu podvojili.

Ker se je PF v Mariboru v decembru 1994 vključila v 3-letni projekt Tempus, ki ga financira Evropska unija, upravičeno pričakujemo, da bo ta program omogočil tudi naši fakulteti boljše materialne in kadrovske pogoje, tu predvsem mislimo na nabavo strokovne literature in učnih pripomočkov.

In na koncu, knjižnica odlično sodeluje z vsemi fakultetnimi knjižnicami mariborske univerze, z UKM, ki nam za uporabnike omogoča izposajo publikacij iz tujine. Utečeno je dobro poslovno in prijateljsko sodelovanje s knjižnico PF v Zagrebu, kjer si prav tako izposojamo gradivo, ki ga potrebujemo, enako s CTK v Ljubljani, zelo korektni odnosi so z NUK v Ljubljani in kolegicami iz sestrške PF v Ljubljani.

Zaradi vsega tega smo mnenja, da bi avtor moral po končanem delu zaradi korektnosti posredovati usnutek obema fakultetama, česar ni storil, čeprav bi naj po besedah mag. Melite Ambrožič ostali študenti to storili. Na ta način bi se izognili objavi nepopolnih podatkov in škodi, ki je nastala knjižnici Pravne fakultete v Mariboru, sami pravni fakulteti in na koncu dvema delavkama knjižnice, ki skušata vse težave, ki spremljajo ustanovitev fakultetne knjižnice, nadomestiti z lastnim delom.

Amalija Spindler
za knjižnico PRFMB

PRIMERJATI ALI NE PRIMERJATI ... ?

Po objavi prispevka dveh študentov bibliotekarstva, ki sta v svoji seminarski nalogi pri predmetu Visokošolske knjižnice predstavila knjižnici pravnih fakultet v Ljubljani in Mariboru in povzetek teksta pripravila za objavo v Knjižničarskih novicah, smo v uredništvo prejeli odziv ene od obeh knjižnic (ki ga seveda ob-

javljamo). Kot nosilec omenjenega predmeta pa sem bila s strani te knjižnice še posebej opozorjena, da objave nikakor ne bi smela dovoliti, preden študenta ne bi pokazala osnutka "prizadetim", da ga prej pregledajo. Zato bi rada že takoj na začetku pojasnila, da uredništvo Knjižničarskih novic nima "cenzure" in da so vsi prispevki podpisani (razen nekaterih obvestil) in da nikoli nismo zavrnil argumentiranih odmevov na prispevke, nasprotno!

Študentje v okviru omenjenega ("mojega") predmeta vsako leto pripravljajo različna seminarska dela, med njimi tudi taka, ki naj bi predstavljala poskus analize dejavnosti različnih visokošolskih knjižnic. Zakaj? Že res, da med študijem osvojijo zakonodajo in standarde s tega področja, spoznajo način organiziranosti in poslovanja visokošolskega knjižničarstva pri nas in v drugih državah ipd., vendar se mi zdi, da je to premalo. Knjižnice niso "osamljeni otoki", delujejo znotraj ožjega in širšega družbenega okolja in so prostor, kjer "teorija" trči ob vsakdanjo realnost. Zato del seminarja namenimo tudi obisku kakšne izmed visokošolskih knjižnic (nazadnje smo npr. obiskali Centralno tehniško knjižnico) in četudi študentje postavijo kakšno bolj "neprijetno" vprašanje, ni težav - naši knjižničarji vedno najdejo argumentiran odgovor. In prav se mi zdi, da so mladeniči in mladenke, ki se nam bodo kmalu pridružili v stroki, kritični - mi (recimo temu: starejši) zaradi obilice dela in vsakdanjih pritiskov včasih kar malce preveč otopimo, mar ne? Pa tudi pozabljamo, da so tudi knjižnice del tržne družbe in kot javna služba še posebej "na udaru"; včasih se niti ne odzovemo

na neupravičene kritike iz okolja; svojo dejavnost premalo populariziramo, skratka - večkrat zavestno dopuščamo, da po naši stroki "pljuvajo" ravno tisti, ki imajo kaj malo pojma o njej. Študentom bibliotekarstva vedno znova "polagam na dušo", da naj bodo ponosni, da so si izbrali za študij in bodoči poklic ravno knjižničarstvo in naj se že med študijem naučijo veliko več, kot smo se imeli priložnost mi (ki smo se marsikdaj morali učiti na lastnih napakah). Kar nekaj seminarskih del je že bilo narejeno v visokošolskih knjižnicah, bolj ali manj uspešnih, seveda, z večjim ali manjšim sodelovanjem osebja teh knjižnic, bolj poglobljenih ali narejenih "na hitro" ... Za analizo v pravem pomenu besede imajo študentje seveda premalo znanja (zaenkrat pač žal še nimajo predmeta iz osnov znanstveno raziskovalnega dela in o raziskovalnih metodah v knjižničarstvu) in v tem se strinjam s kolegico iz knjižnice Pravne fakultete v Mariboru. A žal bi lahko na prste prešteli primere analiz delovanja naših knjižnic, iz katerih bi se lahko študentje naučili ustrezne raziskovalne metodologije (zanimiva je npr. analiza uspešnosti poslovanja knjižnice Ekonomsko poslovne fakultete v Mariboru, ki jo je v minulem letu kot diplomsko delo izdelal študent te fakultete). Tudi v stroki sami še nismo oblikovali indikatorjev za merjenje uspešnosti delovanja knjižnic, primernih našemu okolju. Knjižnično statistiko (podatke o delovanju knjižnic) uporabljamo za interpretacije tudi takrat, ko resnično nič ne pove o uspešnosti delovanja knjižnic!

V članku o knjižnicah pravnih fakultet, ki ga je pripravil študent bibliotekarstva Igor Zemljčič, ni

prav nič žaljivega o teh dveh knjižnicah. Poleg predstavitve objektivnih podatkov ima avtor seveda pravico do svojega razmišljanja, in večkrat ko prispevek preberem, manj mi je jasno, zakaj in v čem je povzročil "škodo, ki je nastala knjižnici Pravne fakultete v Mariboru, sami pravni fakulteti in na koncu dvema delavkama knjižnice ..." (če citiram del zaključka iz odmeva na objavljeni prispevek). Res predlagam študentom, da po opravljenem seminarju (predstavitve pred letnikom in razprava) pošljejo svoje analize ustreznim knjižnicam (tokrat se to očitno zaradi spleta okoliščin ni zgodilo), nikakor pa ne zahtevam od njih, da bi morali tekste, ki jih želijo objaviti v Knjižničarskih novicah, prej dati komu v "pregled". Iz odmeva na objavljeni prispevek tudi ne morem razbrati, katera trditev je bila neosnovana, neobjektivna, mogoče zlonamerna ..., nam pa pismo ga. Spindler dodatno ilustrira še tiste aktivnosti knjižnice, ki jih mogoče premalo poznamo. Res je škoda, da smo knjižničarji tako "sramežljivi", ko gre za naše delo in imamo občutek, da bo šlo za samohvalo, če bomo javnosti prikazovali svoje delo, načrte, uspehe itd. Potem se pa čudimo, če imajo obiskovalci knjižnice drugačne predstave o nas, kot pa mi sami. Študentje bibliotekarstva so seveda do knjižnic, ki jih obiskujejo kot uporabniki, kritični (tudi NUK ni izjema), pa hkrati tudi veseli, ko spoznajo, da veliko naših knjižnic prav nič ne zaostaja za tistimi iz "velikega, razvitega" sveta. Izkoristimo njihovo zagnanost in sveže misli, marsikaj novega se lahko naučimo tudi od njih!

Toliko. Žal mi je, da je prispevek "Primerjalna analiza knjižnic

pravnih fakultet v Ljubljani in Mariboru" povzročil takšno ogorčenje, po mojem mnenju - brez potrebe. Upam, da bo prizadeta knjižnica avtorja prispevka povabila na delovno prakso! Knjižnici pa želim še veliko delovnih uspehov.

Melita Ambrožič

SEJA SEKCIJE ZA VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

Dne 21.2.1995 je bila seja sekcije za visokošolske knjižnice pri ZBDS. Poleg članov sekcije sta se seje udeležili še mag. Irena Sapač iz Univerzitetne knjižnice Maribor in mag. Maja Žumer, sodelavka Enote za razvoj knjižničarstva.

Prisotni so na seji največ pozornosti namenili problemu izdelave bibliografije visokošolskih učiteljev in raziskovalcev Univerze v Ljubljani in Mariboru. V visokošolskih knjižnicah Univerze v Ljubljani in Mariboru oblikujejo knjižničarji bibliografije visokošolskih učiteljev po dveh različnih metodologijah in sistemih. Dodaten problem je nastal v knjižnicah Univerze v Ljubljani z objavo "Pravilnika o merilih za ocenjevanje kakovosti raziskovalne dejavnosti..." (Uradni list RS št. 65, 1994), ki v 10. členu določa, da so zavodi dolžni bibliografske podatke voditi tako, da so vključeni v sistem COBISS. Ta določba pa pomeni za nekatere visokošolske knjižnice Univerze v Ljubljani dvojno delo, ker že oblikujejo bibliografije po sistemu TRIP. Sprejeli so sledeče sklepe:

1. Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za znanost in tehnologijo in obe Univerzi naj oblikujejo svoje potrebe glede bibliografije.
2. Pri izdelavi bibliografije visokošolskih učiteljev bi bilo potrebno uskladiti metodologijo izdelave in tipologijo del na obeh univerzah. Pristojni organi obeh Univerz bi se morali dogovoriti in določiti skupne osnove, to je vsaj obvezna polja, ki naj bi jih bibliografija obsegala.
3. Univerzi in oba ministrstva je potrebno opozoriti, da pomeni izdelava in redakcijska priprava bibliografije dodatno delo za že preobremenjene visokošolske knjižničarje in da bi bilo zato potrebno zaposliti dodatne delavce.

Na seji so člani razpravljali še o možni temi za okroglo mizo na letošnjem posvetovanju ZBDS ter o nujnosti dopolnitve strokovnih kriterijev in meril za visokošolske knjižnice.

Ana Martelanc

PREDSTAVLJAMO VAM

DELOVNA SKUPINA ALPE-JADRAN ZA SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNE KNJIŽNICE

V Zagrebu se je 7. in 8. februarja 1995 sestala delovna skupina za splošnoizobraževalne knjižnice. Koordinatorica dr. Đurđa Mesić je

oblikovala zanimiv program, ki so mu prisostvovali predstavniki knjižnic regij iz Avstrije, Italije in Madžarske ter predstavnici splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije in Hrvatske, ki regij še nimata upravno oblikovanih. V goste so bili povabljeni knjižničarji Čukac Neda, Kalender Fahrudin in Rešidbegović Amra iz Nacionalne in univerzitetne knjižnice iz Sarajeva, ki so bili v tem obdobju na Hrvaškem. Prispevek knjižničarjev iz Sarajeva je bil resno opozorilo o potrebnosti izvajanja programov, ki so jih predstavili knjižničarji Knjižnice Medveščak in Gradske knjižnice iz Zagreba.

Ivanka Stričević je predstavila program Mala igroteka v njeni vzorčni knjižnici Medveščak za delo s predšolskim otrokom. Program igroteke je namenjen zgodnjemu vključevanju otrok (od rojstva) v knjižnico, kjer se s starši vključijo v dogajanje igroteke, kadar koli in kolikor časa želijo, ob odhodu domov pa si igračo in knjige lahko izposodijo domov. Cilj programa je poleg zgodnjega vključevanja otrok še informiranje in izobraževanje staršev ter druženje otrok različnih starosti in iz različnih socialno kulturnih okolij. Zato je to program "odprte knjižnice", ki je oblikovan tako, da se skupine spreminjajo, da so naključne. Pri delu so zelo uspešni, pri čemer pa velja uspešnost izvajanja pripisati tudi dovolj velikemu številu zaposlenih delavcev, ki presega povprečni kadrovski normativ splošnoizobraževalne knjižnice. Program te vzorčne knjižnice financira dodatno še Ministrstvo za šolstvo. V razpravi je predstavnik dežele Veneto na kratko poročal o izobraževanju staršev (tudi nosečnic) za delo z otroki in s knjigo, ki se izvaja s sofinanciranjem socialnozdravstve-

ne službe v njegovi knjižnici, kolega iz Avstrije pa je poročal o dopolnilnem programu šolskih knjižnic, kjer učenci sodelujejo v pripravi, izdelavi različnih medijev.

Udeležencem so knjižničarji Gradske knjižnice s prof. Arpadom Barathom iz Katedre za zdravstveno psihologijo Univerze v Zagrebu predstavili Unicefov projekt psihosocialnega dela splošnoizobraževalnih knjižnic za otroke, ki so doživeli vojno. Projekt "Korak za korakom do ozdravitve" je nastajal v najtesnejši povezavi s knjižničarji praktiki. S pomočjo Unicefa poteka izobraževanje knjižničarjev, ki je zajelo že 22 splošnoizobraževalnih knjižnic. Izbrani knjižničarji v okviru svoje redne zaposlitve opravljajo delo s skupino otrok, ki jo izbere psiholog, v svoji knjižnici po programu, ki so ga osvojili na izobraževanju. Z eno skupino dvanaestih otrok se program izvaja 12 tednov, enkrat tedensko 2 uri. Izkušnje knjižničarjev govore o uspešnosti tega programa tudi za otroke, ki so preživeli različne druge oblike nasilja, da se postopoma otresejo tesnobe, depresije, k čemur okolje knjižnice z nevtralnostjo, z vsem dostopnim prostorom, k temu samo še pripomore. Naj omenim, da že potekajo pogovori o organizaciji tega izobraževanja tudi za knjižničarje slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnic.

Na delovnem sestanku so člani sprejeli naslednje usmeritve dela:

- Predstavniki regij izberejo splošnoizobraževalne knjižnice, podatke o njih in jih pošljejo knjižnici Kisfauldy Karoly Megyei Könyvtar, Győr, Barros ul. 4, kjer bo kolegica Szabo Imrene skrbela za aktualnost podatkov o pomembnejših splošnoizo-

brazevalnih knjižnicah dežel Alpe-Jadran.

- Razstavo "Nove knjižnice v deželah Alpe-Jadran" pomagajo oblikovati vse dežele, s tem da predstavniki izberejo in pošljejo Đurđi Mesić nekaj fotografij (24 x 30 cm) manj kot pet let starih knjižnic. Razstava bo predvidoma oktobra v Zadru.
- Hrvaška in Slovenija si bosta še naprej prizadevali za oblikovanje in realizacijo projekta "Knjižnica - informacijsko središče svojega okolja", pri čemer naj bi sodelovali tudi Nemčija in Avstrija; slednja del vsebine naslednjega srečanja namenja tej temi.
- Vodstvo koordinatorske skupine z junijem 1995 prevzema do leta 1997 Avstrija oz. Štajerska (ga Helma Roth, Förderungsstelle des Bundes für Erwachsenenbildung für die Steiermark, Schonaugasse 8, Graz, ki jo prvo leto nadomešča Heinz Buchmüller iz Bücherverband Österreichs iz Dunaja). Mandat vodenja naj bi po novem trajal tri leta.
- Unicef je v Vinkovcih ustanovil otroško knjižnico miru, ki naj bi se napajala s knjižnimi darovi (dve knjige enkrat letno) tudi iz dežel Alpe-Jadran. Za Slovenijo bo to nalogo prevzela Knjižnica Oton Župančič, enota Pionirska knjižnica.

V razpravi so se člani še enkrat dogovorili o tem, kaj je štipendija, kajti pri realizaciji letošnjega načrta je prišlo do težav. Kolegica iz Italije je štipendijo razumela le kot organizacijo gibanja knjižničarja po knjižnicah brez finančnih obveznosti. Zato izbrana slovenska kandidatka "štipendije" ni izrabila.

Pozvali so knjižnice k tesnejšemu sodelovanju, kar bo z ustanovitvijo informacijske baze o

splošnoizobraževalnih knjižnicah v deželah Alpe-Jadran v Györu lažje. Tudi slovenske splošnoizobraževalne knjižnice naj bi se večkrat spomnile na sosede onkraj meje, jih povabile v goste, na otvoritve, ogleda i.p.; Mariborska in murskosoboška knjižnica sta sodelovanje že okrepili.

Silva Novljan

IZ TUJIH REVIJ

ZAKAJ PROFESORJI NA VISOKIH ŠOLAH NE MARAJO BIBLIOTEKARJEV?

"Na splošno smo vsi zaposleni v knjižnici v dobrih odnosih s profesorji na naši univerzi. Pa vendar smo se bibliotekarji v anketi, ki je bila izvedena med učitelji in tajnicami naše univerze, uvrstili šele na 76. mesto od 108. Šlo je namreč za hierarhijo glede na ugled poklica, ki ga posameznik opravlja (od direktorja univerze do hišnika)".

Tako se začne članek z originalnim naslovom *Why don't More Faculty Love Librarians?*, katerega avtor je William F. Birdsall, bibliotekar na univerzi Dalhousie v Ameriki. William F. Birdsall meni, da so za večino učiteljev knjižnice in s tem tudi knjižničarji nepomembni. Kajti večina učiteljev se za informacije, ki jih potrebuje pri raziskovanju, obrne na svoje kolege ali pa uporabljajo raču-

nalniške mreže. Redko se zgodi, da kdo poišče pomoč v knjižnici. Avtor meni, da je vzrok za to "slaba vest". Pri tem se sklicuje na članek profesorja filozofije Daniela Donnetta, ki poudarja, da so v preteklosti ljudje svoje nerešene probleme prenašali z relativno čisto vestjo zaradi omejene dostopnosti do potrebnih informacij. Danes pa mora vsak profesor zaradi modernega tehnološkega razvoja, ki ponuja najrazličnejše možnosti iskanja informacij, informacijo poiskati. Donnett meni, da se to iskanje informacij lahko prevesi v "slabo vest" zaradi pomanjkanja znanja o tem, kako uporabiti najrazličnejše vire informacij, ki so danes na voljo.

William F. Birdsall pravi, da bi profesorjem pri njihovih raziskavah knjižničarji z veseljem pomagali, ker oni namreč vedo, kako uporabiti in pozitivno izkoristiti vire informacij. S tem pa bi postali neke vrste posredniki med raziskovalcem in samo raziskavo. Prav to pa je po mnenju avtorja razlog, da knjižničarji za učitelje predstavljajo "utelešenje slabe vesti".

Avtor članek sklene z misljo, da kakor hitro se razvija tehnologija, bo tudi "občutek krivde" čedalje pogostejši pojav. Vseeno pa avtor meni, da bi bilo koristno, če bi se vsi zavedali, da je razlog neprijubljenosti knjižničarjev med profesorji na univerzah bolj psihološke kot tehnološke narave.

Menim, da ni razloga za "slabo vest", kadar se mora učitelj ali katerikoli drug še tako izobražen posameznik obrniti na knjižničarja, da bi dobil potrebne informacije. Saj knjižnice niso le "zapršena skladišča knjig", ampak postajajo vse pomembnejši informacijski centri.

OPOMBE:

1. William F. Birdsall: Why Don't More Faculty Love Librarians?. JAL (1992) January (od tod citirano Birdsall: Faculty), p. 375
2. Birdsall: Faculty, p. 375

Staša Kuret
študentka bibliotekarstva

PA ŠE TO

Ena izmed nesamostojnih splošnoizobraževalnih knjižnic v Sloveniji je pred kratkim želela iz lastno pridobljenih sredstev kupiti računalnik, da bi prešla na računalniško vodeno izposajo. Direktor nesamostojne knjižnice pa je izjavil: "Petdeset let je knjižnica lahko delala brez računalnika, sedaj si pa domišljate, da ne more več!"

OBVESTILA

UPRAVNI ODBOR KALANOVEGA SKLADA PRI ZVEZI BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

je na svoji seji z dne 21.9.94 sklenil, da na osnovi veljavnega pravilnika in sklepa predsedstva ZBDS objavi

NATEČAJ ZA NAGRADE KALANOVEGA SKLADA (za obdobje avgust 1994 - avgust 1995)

1. Nagrade Kalanovega sklada prejmejo knjižničarski delavci za strokovna dela, ki pomembno prispevajo k oblikovanju teorije slovenske knjižničarske vede in k praksi knjižničarske dejavnosti.
2. Za nagrade Kalanovega sklada se lahko potegujejo:
 - strokovna dela, ki obravnavajo eno izmed tem z naslednjih knjižničarskih področij:
 - Problemi in rešitve vsebinske obdelave publikacij
 - Knjižnica in lokalna skupnost
 - strokovna dela s področja knjižničarstva, objavljena v slovenskem ali tujem strokovnem tisku med 15.7.1994 in 15.8.1995.
3. Strokovna dela z razpisanih tematskih področij predložijo upravnemu odboru sklada avtorji del. Že objavljena strokovna dela pa lahko predlagajo za nagrado ali posamezna bibliotekarska društva ali Zveza bibliotekarskih društev Slovenije ali člani upravnega odbora Kalanovega sklada.
4. Strokovna dela, ki se potegujejo za nagrade Kalanovega sklada, morajo biti predložena upravnemu odboru sklada najkasneje do 15.8.1995.
5. Predloge za nagrade morajo avtorji oziroma predlagatelji pisno predložiti na naslov: Kalanov sklad pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, 61000 Ljubljana, Turjaška 1.

6. Upravni odbor Kalanovega sklada si pridružuje pravico, da nagrad ne podeli, če predložena dela po njegovi presoji ne ustrezajo razpisnim pogojem.

534 ali 715-840 (Daniela Leskošek).

Daniela Leskošek
Knjižnica A.T.Linharta
Radovljica

Strokovna ekskurzija po Toskani

Društvo bibliotekarjev Gorenjske in agencija Kompas Kranj sta tudi letos v okviru letnega programa društva pripravila strokovno ekskurzijo - tokrat v Toskano s poudarkom na Firencah in krajšim obiskom Siene in Pise. Potovanje bo trajalo od 11. do 14. maja z udobnim avtobusom (TV, WC, mini bar) in odličnim vodičem, ki nas je lani na podobnem izletu v Rim s svojim znanjem presenečal in osrečeval na vsakem koraku.

Brez ogleda knjižnic seveda ne gre, zato bomo v Firencah obiskali Centralno nacionalno biblioteko in si jo ogledali v spremstvu njenega predstavnika, pa seveda Laurenziano, slovito medičejsko knjižnico ter Center za restavracijo knjig v samostanu Certosa del Galluzzo. Dovolj časa nam bo ostalo še za ogled kulturno umetniških in umetnostno zgodovinskih spomenikov, ki so nam jih zapustili veliki florentinci. Privoščili si bomo tudi večerno nočni sprehod po središču Firenc, saj ob takem doživetju najbolj neposredno lahko začutimo duha večnih mest. V Kompasovem avtobusu je zaenkrat še nekaj prostora za knjižničarje in bibliotekarje iz ostalih društev, zato vas Gorenjci z veseljem sprejmemo. Tisti, ki bi se nam radi pridružili, lahko podrobnejše informacije glede cene in programa dobite na tel. 064/714-

Ponudba za odkup slovenskih knjig. Iz Ministrstva za kulturo Republike Slovenije so nas obvestili, da se je na Veleposlaništvu Republike Slovenije v Zagrebu oglasila ga. Silvija Košuta in ponudila zainteresiranim ustanovam v Sloveniji v odkup nekaj slovenskih knjig in prevodov, ki jih je nasledila po svoji materi. V veleposlaništvu je pustila v hrambo naslednje knjige:

- Levstikovi zbrani spisi poezije I. in II., iz leta 1891, izdal Kleinmayr&Fed.Bamberg, uredil Frančišek Levec
- X. zvezek Zbranih spisov Josipa Jurčiča, Pripovedni spisi, založnik "Narodna tiskarna", leta 1909, urednik Frančišek Levec
- G. Flaubert: Gospa Bovaryjeva, prevod Vladimir Levstik, založnik "Omladina", iz leta 1915.

Košutovi imajo na prodaj še več starih knjig, med njimi nekaj zvezkov Katoliške bukvarne. Ker sta z možem že v letih in nimata potomcev, menita, da je prav, da se knjige vrnejo v Slovenijo. Prodala bi jih po zmerni ceni.

Vse knjižnice, ki so zainteresirane za nakup, naj to sporočijo Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije, g. Barbari Berce.

POPRAVEK

V prejšnji številki Knjižničarskih novic smo v prilogi "Seznam visokošolskih knjižnic v Sloveniji" objavili napačen čas odprtosti Centralne tehniške knjižnice v Ljubljani. Za napako se opravičujemo in objavljamo pravilne podatke:

- *čitalnica*: 8-21
- *štud. čitalnica*: 10-20
- *izposoja*: po-pe: 8-20
so: 8-13
- *ostali oddelki*: 8-15

Hkrati objavljamo novo številko
faksa CTK: 061/214-128.

Ob tej priliki bi vas radi ponovno prosili, da sprotno sporočate Enoti za razvoj knjižničarstva vse spremembe, ki so pomembne za uporabnike, kajti le tako bomo lahko zagotovili ažurnost podatkov.

3. V tretji prilogi objavljamo temo letošnjega posvetovanja ZBDS in prijavnico za referate.

PRILOGE

V tej številki objavljamo tri priloge:

1. Poročilo o trimesečnem delovnem obisku v Kongresni knjižnici v Washingtonu, ki se ga je udeležila kolegica Dunja Kalčič iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.
2. UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah, ki ga je prevedel Jože Kokole.

V KROŽENJE

KNJIŽNIČARSKE NOVICE, 5(1995)3. ISSN 0353-9237. Izdala in razmnožila: NUK, Turjaška 1, Ljubljana. Urednik: Jelka Kastelic. Uredniški odbor: mag. Melita Ambrožič, Ivan Kanič. Naklada: 600 izvodov. Cena posamezne številke: 500 SIT. Prejetih tekstov ne lektoriramo in ne honoriramo.

Na podlagi mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije št. 23/179-92 z dne 16.3.1992 štejejo *Knjižničarske novice* med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometu davku, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%.

Naslov uredništva: NUK, Enota za razvoj knjižničarstva, za "Knjižničarske novice", Turjaška 1, 61000 Ljubljana. Prispevke lahko pošiljate tudi na disketah (v ASCII formatu), ali po elektronski pošti (NUK::JELA).

FONDACIJA GEORGEA SOROSA IN KONGRESNA KNJIŽNICA V WASHINGTONU ZA KNJIŽNIČARJE IZ (VZHODNE) IN SREDNJE EVROPE

Sorosova fondacija in Kongresna knjižnica sta tretje leto zapored organizirali trimesečni program za knjižničarje iz Vzhodne in Srednje Evrope. Program bodo po letošnjem tretjem letu ovrednotili in se odločili, ali ga bodo nadaljevali v takšni ali kakšni drugačni obliki.

Kandidati, ki smo se prijavili na razpis, smo najprej opravljali test iz angleškega jezika (TOEFL), zahtevani rezultat je bil 550 od 700 točk. Med 125 kandidati je na podlagi rezultata testa in obsežne prijave končno selekcijo opravila 14-članska komisija iz Kongresne knjižnice. Tako se nas je programa udeležilo 12 bibliotekark iz Slovaške, Hrvaške (2 udeleženki), Albanije, Rusije, Estonije, Ukrajine, Poljske, Madžarske, Bolgarije in Slovenije. Program je namenjen knjižničarjem iz nekdanjih socialističnih vzhodnoevropskih in srednjeevropskih dežel, ki jim George Soros tudi na ta način želi pomagati v obdobju tranzicije. (Med bivanjem v Združenih državah so nam povedali, da je State Department sporočil, da Vzhodna Evropa ni več politični pojem, ampak zgolj še zemljepisni, saj je zadeva postajala že nekoliko nerodna, tudi glede na to, da recimo Dunaj leži bolj vzhodno kot Praga.) Prihajale smo iz različnih knjižnic (univerzitetnih, dveh nacionalnih, več specialnih in ene splošne).

Program

Prvi del programa je bil orientacijski, v okviru katerega so nam predstavili različne funkcije, dejavnosti in oddelke knjižnice, vrstila so se predavanja in ogledi, urnik je bil zelo natrpan in še zlasti v začetku, ko nas je vse še mučil "letalski maček", morda kar nekoliko prenaporen. Človekove zmogljivosti za sprejemanje informacij so kajpak objektivno omejene in prvi teden smo imele občutek, da je šlo marsikaj mimo nas. Naše pripombe so zavračali, češ da nismo navajene na ameriški tempo dela, kar pa se je potem, ko smo same začele delati po različnih oddelkih, izkazalo za čisto demagogijo (verjamem, da je v privatnih podjetjih res drugačen tempo dela, za federalne institucije pa lahko rečem, da se od našega prav nič ne razlikuje).

V drugem delu programa pa so nas na podlagi naših prijav in kvalifikacij ter dela, ki ga vsaka od nas opravlja v domači knjižnici, razporedili na različne oddelke. Program je bil posnetek programa za interno izobraževanje v Kongresni knjižnici, ki pa traja devet mesecev, tako da je bilo naše delo precej bolj zgoščeno in dinamično.

S praktičnim delom smo bile zelo različno zadovoljne: sama sem na srečo tudi ta del programa lahko zares dodobra izkoristila za nove vtise in

primerjave, nekatere - predvsem kolegice, ki doma delajo v "nabavnih" oddelkih - pa so opravljale povsem tehnično delo in so dva tedna zavijale knjige!

Seveda je zelo težko organizirati ustrezen delovni program in nekoga, ki bo na oddelku samo dva tedna, zares vključiti v delovni proces. Mislim pa, da so si bile nekatere kolegice za slabo počutje v tem drugem delu programa deloma krive tudi same. Odgovorni za program in mentorji na oddelkih so nam bili vselej pripravljeni prisluhniti in poskrbeti za vse spremembe, če je to le bilo v njihovi moči, le oglasiti se je bilo treba in konkretno povedati, kaj želiš. Tudi v mojem programu se je na začetku nekoliko zapletlo (na prvem oddelku je moj mentor popolnoma pozabil, da pridem, pa ni bilo ne mize ne stola ne dela), vendar sem zadevo sama uredila: prosila sem za zamenjavo vrstnega reda, šla najprej na "drugi" oddelek, in ko sem se vrnila, je vse steklo kot namazano. Skratka, tako kot pravijo tam na oni strani oceana, "The wheel that squeaks gets the oil".

Knjižnica je organizirala tudi več obiskov zunaj same ustanove: med drugim smo obiskale Univerzo v Marylandu, Ameriško katoliško univerzo, Univerzi Georgetown in George Washington, Virginijsko univerzo, washingtonsko javno knjižnico Martin Luther (kjer imajo obsežno "domoznansko" zbirko washingtoniane), Nacionalno knjižnico za slepe (ki je del Kongresne knjižnice), Nacionalno knjižnico za medicino in Nacionalno knjižnico za agrikulturo, Folgerjevo Shakespearjevo knjižnico, Online Cataloging Library Center (OCLC) v Dublinu, Ohio. Žal pa je gospodu Sorosu zmanjkalo denarja, da bi nam lahko organizirali obisk knjižnice Univerze v Illinoisu v mestu Urbana-Champaign, kjer imajo največjo zbirko literature v slovanskih jezikih. Nekdo iz knjižnice je hudomušno pripomnil, da to za Georgea Sorosa pomeni približno tak prihranek, kot če bi se on odločil, da bo svojega mačka hranil s posnetim mlekom namesto s polnomastnim.

Namesto tega pa so nam organizirali trening veščin vodenja, kar je bila za vse nas zelo zanimiva izkušnja. V Združenih državah nasploh, in v Kongresni knjižnici seveda tudi, se jim zdijo medsebojni odnosi zelo pomembni za dobro delo in delovanje tima (kar nedvomno drži), in vsi, ki so v knjižnico na novo sprejeti na delovna mesta takšnih in drugačnih vodij, se udeležijo takšnega treninga, prav tako pa tudi tisti, ki so v knjižnici že zaposleni. Pred treningom smo opravile test tipa osebnosti Myers-Briggs. Test meri osem osebnostnih prioritet, razporejenih v štiri bipolarne skale, ki merijo usmerjenost posameznikove energije (ekstravertiranost - introvertiranost), način sprejemanja informacij (čutno zaznavanje - intuicija), način odločanja (logično mišljenje - vrednote) in način življenja, ki posamezniku najbolj ustreza (previdevnost - dovzetnost za spremembe). Rezultat testa je eden od šestnajstih tipov osebnosti.

Zanimivo je, da je razporeditev tipov osebnosti v naši skupini v vseh kategorijah ustrezala razporeditvi tipov osebnosti ljudi, ki se običajno odločajo za delo v knjižnicah, le pri introvertiranosti oziroma ekstravertiranosti je bil odstotek nekoliko drugačen; v naši skupini je bilo več ekstravertiranih kot sicer med zaposlenimi v knjižnicah, kar si najbrž lahko razložimo pač s tem, da se za štipendije in trimesečno bivanje v tujini odloči več ekstravertiranih kot introvertiranih ljudi. Zelo velika razlika pa je bila pri razporeditvi po spolih - v Združenih državah ima poklic knjižničarja drugačen status, in posledica tega je, da je tam v knjižnicah zaposlenih več moških kot pri nas.

Seveda je bila naša skupina premajhna, da bi bili rezultati tudi statistično pomembni...

Med treningom smo delale v skupinah po štiri, in sicer vsakič v drugačni kombinaciji "tipov osebnosti". Ob konkretnih nalogah (od tega, kako preživiš v polarnem krogu po letalski nesreči do odločanja o tem, po kakšnem vrstnem redu naj knjižnica zaradi krize odpušča delavce, pri čemer smo za vsakega posebej dobile oceno delovne uspešnosti, socialno stanje, starost, trajanje zaposlitve v knjižnici itn.) smo tako lahko spoznavale sebe in svoj način odzivanja in sodelovanja v timu, sprejemanja odločitev, uveljavljanja lastnega mnenja in pripravljenosti za to, da prisluhneš drugim, pri vsem skupaj pa je šlo predvsem za spoznavanje svojih lastnosti ter močnih in šibkih platí, zato da jih lahko čim bolje izkoristiš za boljše poznavanje samega sebe in konstruktivno sodelovanje z drugimi. Ljudje z različnimi tipi osebnosti (ki niso ne boljši ne slabši) se na različne načine lotevajo problemov in njihovega reševanja, kar je za delovno organizacijo, ki poskrbi za primerno razporeditev ljudi v timih, lahko zelo koristno. Poznavanje samega sebe nedvomno tudi izboljšuje komunikacijo z drugimi in olajšuje razreševanje konfliktov.

Nad treningom, nad katerim jih je precej na začetku vihalo nos (eden izmed razlogov za to je gotovo tudi v tem, da smo Evropejci nasploh bolj zadržani in manj neposredni kot Američani in nam nič kaj ne diši, da bi se razglajali pred drugimi, seveda pa smo tudi precej manj vajeni javno govoriti, predvsem o sebi...), smo bili na koncu vsi navdušeni, vodji pa se je izkušnja, ki jo je imel z nami, v luči primerjav s podobnimi skupinami Američanov, zdela nadvse zanimiva.

KONGRESNA KNJIŽNICA

Američani pravijo, da je Kongresna knjižnica je s 105 milijoni enot na približno 750 kilometrih knjižnih polic in milijonom obiskovalcev na leto največja knjižnica na svetu, v resnici pa sta na svetu še dve večji, in sicer moskovska Mestna knjižnica in peterburška Knjižnica Saltikov-Ščedrina. V podatkovni bazi je 28 milijonov zapisov, ki so dostopni prek 3.500 terminalov v sami knjižnici in na Capitol Hillu, prek Interneta pa je dostopnih 15 milijonov zapisov o knjižnem in neknjižnem gradivu. Gradivo v knjižnici je v približno 460 jezikih, okrog 4.600 zaposlenih pa bolj ali manj aktivno obvlada 63 svetovnih jezikov. Knjižnica na dan pridobi okrog 31.000 enot gradiva, od katerih jih približno 7.000 ostane v različnih zbirkah, in že od leta 1901 opravlja večino osnovnih katalogizacijskih zapisov za večino ameriških knjižnic.

Kongresna knjižnica funkcionira kot nacionalna knjižnica, čeprav je bila ustanovljena predvsem kot servis ameriškega Kongresa in je formalno-pravno del zakonodajne veje oblasti. Eden izmed virov gradiva je zakon o copyrightu, ki odreja depozit dveh izvodov vsakega avtorskega dela, ki prejme copyright. En izvod obdrži Copyright Office, drugega pa Kongresna knjižnica, ki se bodisi odloči, da izvod vključi v eno svojih zbirk ali pa ga odstopi oddelku za zamene in darove.

Pridobivanje gradiva

Copyright Office na leto registrira okrog 600.000 kosov različnega gradiva. Evidenco podeljenih copyrightov vodijo od leta 1879 naprej. Prav copyright predstavlja bogat vir gradiva za knjižnične zbirke in pomeni kar polovico dotoka. Poleg dveh izvodov vsega, kar prejme copyright, zakon določa, da knjižnica prejme tudi po en izvod publikacij, ki izidejo drugod, so pa naprodaj v Združenih državah. Tu seveda ne gre vse gladko.

Copyright je oblika zaščite avtorskih pravic, ki jo omogoča ameriška zakonodaja avtorjem originalnih del s področja literature, dramatike, glasbe, likovnih umetnosti in nekaterih drugih področij intelektualnega ustvarjanja. Lastnik copyrighta ima izključno pravico do reprodukcije, spremenjenih in novih izdaj, ki temeljijo na delu s copyrightom, do javnega uprizorjanja in razstavljanja. Te pravice pa niso povsem neomejene; uporabo s strani drugih omejuje pravilo do "fair use", ki je tudi podrobno opredeljena, in seveda velja tudi za fotokopiranje, presnemavanje, kopiranje podatkov na diskete...

Copyright ne velja za dela vladnih institucij in njihovih uslužbencev. Obvezni izvod teh publikacij določa zakon o obveznem izvodu vladnih publikacij.

Poleg tega gradivo pridobivajo še z zameno in darovi ter nakupi. Zamenjujejo in nakupujejo gradivo z vseh področij, razen medicine in agrikulture, za katero skrbita Nacionalna knjižnica za medicino in Nacionalna knjižnica za agrikulturo. Kongresna knjižnica drugim knjižnicam v zameno ponuja predvsem lastne publikacije in publikacije drugih ustanov vlade Združenih držav ter duplikate z različnih področij.

Veliko pozornosti (in denarja) namenjajo tudi ohranjanju gradiva in na leto posnamejo na mikrofilm približno 20.000 knjig (na oddelku za serijske publikacije so bili prav v času moje prakse zelo zaposleni s preslikavanjem starih stripov, ki so dotlej rumeneli po različnih kotih, z leti pa pridobivajo na vrednosti in zanimivosti), vseskozi pa skrbijo tudi za razkisljevanje gradiva. Knjižnica ima v državi Ohio tudi laboratorij, kjer skrbijo za ohranjanje filmskega gradiva, najstarejši film, ki ga hranijo in ima copyright, pa je film Thomasa Edisona iz leta 1893.

Oddelki in dejavnosti

Ko je knjižnica prevzemala nove in nove naloge, ki so bile predvsem posledica dveh zakonov, in sicer zakona o copyrightu in zakona o obveznem izvodu vladnih publikacij, hkrati pa je opravljala tudi naloge katalogizacijskega centra za ostale ameriške knjižnice, se je vse bolj oddaljevala od svoje osnovne vloge, se pravi funkcije knjižnice Kongresa. Zato so leta 1914 ustanovili specializirano službo, predhodnico današnjega Congressional Research Service, ki ima svoj proračun, uporablja svoj računalniški sistem in software in je predvsem servis Kongresa, se pravi servis zakonodajne veje oblasti, s specializiranim osebjem, strokovnjaki s področja ekonomije, zunanje politike, politike okolja, statistike in seveda informatike.

Posebna enota knjižnice je **National Service for the Blind in Physically Handicapped** s fondom 20 milijonov gradiva v posebnih formatih, predvsem z zvočnimi posnetki in besedili v Braillovi pisavi, ki poskrbi za okrog tričetr

milijona slepih, slabovidnih ali kako drugače prizadetih uporabnikov (ameriških državljanov) na leto po vsem svetu.

Servis za katalogizacijo že od let 1901 naredi večino osnovnih katalogizacijskih zapisov za večino ameriških knjižnic. Bibliografske podatke posredujejo drugim knjižnicam v različnih formatih, se pravi na magnetnih trakovih, CD-ROMIH, mikrofiših ter na listkih in v obliki knjižnih katalogov.

Pravna knjižnica hrani, obdeluje in posreduje gradivo s področja prava Združenih držav Amerike in približno 200 tujih držav ter s področja mednarodnega prava. Na oddelku so med drugim dostopna tudi vsa besedila zakonov in resolucij, ki so bili predlagani v razpravo Kongresu, a nikoli sprejeti, in zapisniki vseh razprav in zaslišanj v Kongresu od leta 1789 do danes, torej niso potrebni nobeni prepiri o tem, kaj je kdo v resnici rekel... recimo leta 1795.

Federalna raziskovalna enota je predvsem servis izvršne in sodne veje oblasti.

Informacijska in referenčna služba obravnava okrog 1,4 milijona poizvedb na leto.

American Folklife Center je največja ameriška zbirka folklornega gradiva in ljudske glasbe z vseh področij Združenih držav.

V okviru knjižnice delujejo tudi **specializirane zbirke**, kot so Evropska zbirka, Afriška zbirka, Azijska in bližnjevzhodna zbirka, Zbirka gradiva s špansko-portugalskega območja, Geografska zbirka, Rokopisna zbirka, Zbirka starih in redkih knjig, Glasbena zbirka, Filmska zbirka, Zbirka fotografij in tiskov, ki hranijo gradivo v različnih jezikih, pisavah in seveda formatih.

Konservatorski center poskrbi za okrog 300.000 kosov gradiva na leto, ukvarjajo se tudi s programom množičnega razkisljevanja gradiva v posebnih komorah ter raziskujejo in uvajajo nove konservatorske tehnologije.

Pomemben del dejavnosti Kongresne knjižnice je organizacija razstav, filmskih projekcij, literarnih večerov in podobnega (klasično knjižničarsko delo opravlja le približno tretjina zaposlenih). Razstave - med njimi seveda zelo odmevne iz zadnjih let - Vatikanska knjižnica, Zvitki od Mrtvega morja, Ruski arhivi in razstava ob 500-letnici Kolumbovega odkritja Amerike - so dostopne tudi na Internetu prek FTP in WWW.

Kongresno knjižnico je leta 1800 ustanovil ameriški Kongres za svoje potrebe in začetni fond okrog 3.000 knjig in zemljevidov so pripeljali z ladjami iz Anglije v enajstih kovčkih in mapi za zemljevide, vendar je le-ta povečini zgorel, ko so Capitol leta 1814 zažgali angleški vojaki; po požaru so ga obnovili predvsem z nakupom zasebne knjižnice (6.487 enot) nekdanjega predsednika Združenih držav Thomasa Jeffersona, ki je kot pravi svetovljan in erudit vse življenje sistematično zbiral in prebiral knjige z različnih področij. Ostanke Jeffersonove zbirke - tudi ta je kasneje deloma pogorela - hranijo kot corpus separatum, skupaj s katalogom, ki ga je izdelal sam, v Zbirki redkih in starih knjig.

Prav zakon o copyrightu iz sredine 19. stoletja in pa zakon o obveznem izvodu vladnih publikacij sta knjižnične prostore napolnila prek roba in leta 1897 so dogradili prvo in najstarejšo stavbo, Jefferson Building, ki je zgrajena v italijanskem renesančnem slogu in v kateri je tudi glavna čitalnica. Leta 1939 so v slogu art deco zgradili še Adams Building in leta 1980 Madison Building, ki je bila sprva namenjena za skladišča, zdaj pa v njej skladiščijo le gradivo v

posebnih formatih; ker se je gradnja zelo zavlekla, fondi in število zaposlenih pa zelo povečalo, so danes v njej delovni prostori. Kongresno knjižnico vodi Librarian of Congress, ki ga imenuje Kongres. Mesto je praktično dosmrtno (temu pravijo, da je človek "appointed for good behavior", se pravi da ga lahko vržejo iz službe le, če se hudo pregreši, recimo kaj ukrade ali poneveri - ali pa koga ubije, na primer...) in do danes se je izmed vseh kongresnih knjižničarjev upokojil le eden, vse drugi pa so preprosto pomrli. Položaj je zelo ugleden in dobro plačan in (v knjižnici) pravijo, da je Librarian of Congress šestí najpomembnejši mož v državi.

Uporabniki

Knjižnico lahko uporablja vsak polnoleten človek, ki se lahko identificira s kakršnokoli izkaznico s fotografijo, najpogosteje je to kar vozniško dovoljenje. Gradiva ne posojajo na dom, v nekaterih čitalnicah zbirk pa velja poseben režim. Gradivo je že kar nekaj časa v zaprtih skladiščih, kar je sprva med uporabniki povzročilo precejšnje razburjenje, vendar drugače niso mogli več preprečevati kraj in poškodb.

Za uporabnike, ki v knjižnico ne pridejo osebno, skrbijo specializirane službe. To sta predvsem služba medbibliotečne izposoje in pa nacionalni referenčni center, ustanovljen leta 1991. Odgovori na prve klice in začetni intervjuji potekajo centralizirano, potem pa uporabnike glede na njihove zahteve usmerjajo v specifične oddelke in zbirke. Nacionalni referenčni center odgovori na okrog 300 poizvedb na dan, od tega jih je večina telefonskih. Informatorji v čitalnicah so s tem precej razbremenjeni.

V glavni čitalnici v Jeffersonovi stavbi, ki je res zelo lepa, je 236 sedežev, opremljenih z vsemi priključki za prenosne računalnike. V lokalno mrežo je povezanih 14 CD-ROMOV, nekateri pa zaradi tega, ker se izdajatelji bolj strogo držijo svojih pravic, stojijo posamič in so na voljo le po enemu uporabniku hkrati. Javno dostopni računalniški katalog knjižnice je uporabnikom v Računalniškem kataloškem centru dostopen prek 58 običajnih terminalov in 18 terminalov ACCESS, ki so jih postavili pred nedavnim; to so PC-ji na "zunanji strani" knjižničnega informacijskega sistema. Uporabniki vse od leta 1980, ko so ukinili javno dostopni listkovni katalog, v podatkovni bazi iščejo prek terminalov. Ker pa je sistem iskanja po katalogih knjižnice precej zapleten in prav nič prijazen do uporabnikov (po pravici povedano tudi do knjižničarjev ne), so le-ti pogosto potrebovali precejšnjo pomoč knjižničarjev. Terminali v sistemu ACCESS imajo zaslon, z ločljivostjo VGA, ki reagira na dotik. PC-jevski program, napisan v jezikih EASEL in "C", dotike prevede v ukaze, ki jih razume osnovni sistem, ta pa pošlje nazaj podatke, ki se na zaslonu pokažejo v preprosti grafični obliki. Iskanje je mogoče po avtorju, naslovu, predmetni oznaki in kontrolni številki (ISBN ali LCCN), zadetke je mogoče natiskati na tiskalnikih ob terminalih. Prek sistema je dostopen tudi seznam s signaturami najpogosteje iskanih časopisov. Kakor vse, kar uvedejo na novo, so tudi uporabnost sistema ACCESS najprej preskusili v praksi in se nazadnje odločili za nekaj sprememb. Za slabovidne in slepe so na voljo terminala z 19-inčnim zaslonom in tiskalnikom z velikimi črkami oziroma Kurzweilova zvočna naprava. Skrb za prizadete oziroma kakorkoli "drugačne" je na vseh področjih zelo razvita in ti so povsem ozaveščeni glede svojih pravic,

samo pojmovanje drugačnosti in iz nje izvirajočih pravic pa je včasih prignano do absurda: za drugačne ali prizadete se imajo tudi debeli (ki jih, mimogrede, še nikjer nisem videla toliko).

Federalne ustanove tudi glede zaposlovanja obvezuje poseben zakon, ki odreja, da mora biti struktura zaposlenih enaka strukturi prebivalcev na tistem območju. Zaradi zelo liberalne in napredne zakonodaje v District of Columbia v preteklosti se je v Washington priselilo veliko temnopoltih prebivalcev in jih je danes v okrožju kar 70 %. Kongresna knjižnica je pred nedavnim izgubila dolgotrajno pravdo pred sodiščem in bila obsojena na plačilo velikanske globe, ker jih je nekdo tožil, češ da ga zaradi barve kože niso hoteli vzeti v službo. Zdaj so pri zaposlovanju na moč previdni, in nič ne pomaga, če imaš v žepu diplomu iz bibliotekarstva z American Catholic University, tvoj protikandidat pa z Univerze pri ranjenem kolenu, je pa takšne barve kože, da trenutno zapolnjuje vzorec, ki ga narekuje struktura prebivalstva. Temu pravijo pozitivna diskriminacija.

Vsak oddelek ima svojo čitalnico. ena izmed najbolj obleganih pa je Local History and Genealogy Reading Room, tipično ameriški fenomen, kjer ljudje bolj ali manj uspešno ugotavljajo, od kod izvira njegov rod in kje so njihove korenine, pogosto na podlagi zelo pomanjkljivih podatkov.

Digitalizacija amerikanke in LC MARVEL

Eden največjih tekočih projektov je digitalizacija amerikanke (1 milijon enot do leta 2000), eno izmed perečih vprašanj pri tem pa je trajnost digitaliziranih zapisov. Precejšnja pa je tudi bojazen, da bi na račun stroškov z digitalizacijo zanemarili klasično vzdrževanje in ohranjanje gradiva v običajnih oblikah. Pravijo, da je ena izmed ključnih nalog knjižnice opravljanje vloge aktivne banke podatkov, ne le muzeja ali skladišča informacij, za kar je produkcija in diseminacija informacij v elektronski obliki nedvomno *conditio sine qua non*, pri čemer poudarjajo, da ne gre le za slepo sledenje trenutni in minljivi modni muhi, ampak za ohranjanje tradicionalne vloge knjižnice v spreminjajoči se družbi. S tem v zvezi se spreminja tudi vloga knjižničarja, ki naj bi v prihodnje postal predvsem informacijski navigator, saj bodo tehnična opravila, ki jih opravlja sedaj, postajala bolj in bolj avtomatizirana.

Drugi veliki projekt, LC MARVEL (kratica pomeni Machine Assisted Realization of the Virtual Electronic Library) je prek Interneta javno dostopen od julija 1993. LC MARVEL je kombinacija obsežne zbirke podatkov o knjižnici in dostopa do različnih elektronskih virov na Internetu. Uporablja gopherski software minnesotske univerze. Ker je sistem namenjen tako osebu kot zunanjim uporabnikom, je večina informacij zaenkrat dostopna le kot besedilo v ASCII formatu, načrtujejo pa, da bodo kmalu na voljo tudi slike in bogateje formatirano besedilo (hipertekst).

Seveda je prek Interneta dostopen tudi informacijski sistem kongresne knjižnice LOCIS (Library of Congress Information System), in sicer 27 milijonov zapisov, razdeljenih v šest skupin:

- katalog Kongresne knjižnice,
- federalna zakonodaja,
- copyright,
- Braille in audio (gradivo, ki je namenjeno ljudem, ki tiska ne morejo brati),

- vodniki in organizacije (Science Tracer Bullets poroča o virih v znanosti in tehnologiji, National Referral Center Master File pa prinaša podatke o 13.000 raziskovalnih organizacijah, ki (brezplačno) odgovarjajo na vprašanja in posredujejo podatke zunanjim uporabnikom.

PRAKSA

Delala sem na dveh oddelkih, in sicer na Serials and Government Publications Division in Science and Technical Reports, kamor so me razporedili na podlagi prijave, v kateri sem opisala svoje specifične interese, se pravi delo z uradnimi (vladnimi) publikacijami in sivo literaturo.

Oddelek za serijske in vladne publikacije

Prve tri tedne prakse sem prebila na oddelku Serials and Government Publications Division, kjer sem najprej spoznala organizacijo celotnega oddelka in referenčno delo (bibliotekarji-informatorji so med najbolj cenjenimi - in tudi plačanimi uslužbenci, "za pultom" pa delajo le po dve uri na dan in se torej lahko res "z dušo in telesom" posvetijo uporabnikom; ostali čas porabijo za razreševanje težjih in zapletenejših vprašanj, za posvete s kolegi itn.), potem pa podrobneje zbirko vladnih publikacij in publikacij nekaterih mednarodnih organizacij. Serijskih publikacij ne katalogizirajo sami, ampak zapise prevzemajo od OCLC.

Na oddelku Serials and Government Publications Division hranijo približno 70.000 naslovov periodičnih publikacij, in sicer po leto in pol do dve leti, potem pa gredo v vezavo in mikrofilmanje. Približno 350 naslovov domačih in 1.070 tujih časopisov v običajni obliki, mikrofilmih, mikrotisku in vezanih zvezkih je na oddelku dostopnih vseskozi. Periodika v nelatiničnih pisavah je na voljo v čitalnicah ustreznih oddelkov. Vse gradivo je v zaprtih skladiščih, dostop vanje pa strogo nadzorovan in dovoljen le nekaterim zaposlenim. Nasploh varovanju gradiva posvečajo precejšnjo pozornost, tudi čitalnica je opremljena s kamerami in vseskozi pod nadzorom.

Na oddelku Serials and Government Division sem delala v zbirki vladnih publikacij. Po več letih in velikih težavah, ki so jih imeli tako knjižničarji kot uporabniki, so se odločili, da jih bodo hranili na enem mestu, saj je gradivo kot zbirka dosti lažje obvladljivo, predvsem zato, ker z njim dela posebej usposobljeno osebje. Do leta 1979 so uradne publikacije in dokumente hranili skupaj z ostalim gradivom, potem pa so se zaradi negodovanja uporabnikov in knjižničarjev odločili za posebno, ločeno zbirko uradnih publikacij in dokumentov, kar so že pred Kongresno knjižnico storile nekatere univerzitetne knjižnice. Prej, ko so šle tudi vladne publikacije skozi tekoči trak redne obdelave, je bil rezultat ta, da so bile nazadnje raztresene vsepovsod po knjižnici (možnih lokacij je bilo vsaj šest, od oddelka za mikrofilmanje do dislociranega skladišča), zelo dolgo pa je tudi trajalo, preden so jih katalogizirali (ob tem tisti, ki delajo z uradnimi publikacijami, ki spadajo med težje obvladljivo knjižnično gradivo, z malce zlobe pripominjajo, da pravila za katalogizacijo, ki jih knjižnica sicer uporablja - prirejena pravila AACR2 -

zadovoljujejo predvsem prikrite in odkrite potrebe katalogizatorjev, ne pa uporabnikov). Velikanska in nepregledna množica celih serij enakih korporativnih značnic (v listkovnem katalogu jih je dejansko na desetine metrov) je tako uporabnikom kot knjižničarjem grenila življenje. Korporativnim značnicam se zadnje čase na splošno izogibajo, če je le mogoče, saj sta podatka, ki sta pomembna za iskanje, predvsem naslov in pa predmetna oznaka. Prednost posebne zbirke vladnih publikacij je predvsem v tem, da je gradivo zbrano na enem mestu, obdelujejo pa ga in o njem informirajo posebej usposobljeni strokovnjaki, ki se lažje znajdejo v labirintih vladnih ustanov in njihove neizmerne produkcije.

Obravnava vladnih publikacij je posebna tudi po tem, da v njenem okviru precej manjši delež predstavlja bibliografska kontrola, precej večjega pa referenčno delo. Kriterij, po katerem publikacija velja za vladno, je v vseh primerih izdajatelj (denar iz proračuna!) in nikoli vsebina.

Še pred Kongresno knjižnico so se za ločene zbirke vladnih publikacij odločile nekatere univerzitetne knjižnice v ZDA, med njimi prvi knjižnica univerze Yale, pa tudi Bostonska splošna knjižnica. Univerzitetna knjižnica na Yaleu se je za ta korak odločila pod pritiskom posameznih fakultet. Publikacije in dokumenti so razporejeni po številkah SUDOC oziroma UN, edina evidenca, ki jo imajo, pa je seznam naslovov.

Harvard in Massachusetts Institute of Technology (MIT) še vedno hranita uradne publikacije skupaj ostalimi in imata tudi najbolj frustrirane uporabnike; zelo dolgo menda traja, preden uporabnik dobi (če sploh dobi) tisto, kar je želel.

Na podlagi izkušenj predvsem univerzitetnih knjižnic so se za posebno zbirko odločili tudi v Kongresni knjižnici.

Serials and Government Publications Division ima od leta 1979 status depozitarne knjižnice za publikacije zvezne vlade Združenih držav Amerike. Zbirajo in obdelujejo tudi najpomembnejše uradne publikacije posameznih držav, sicer pa je v vsaki zvezni državi po ena depozitarna knjižnica za uradne publikacije in dokumente.

Vse vladne publikacije uradno tiska Government Printing Office (kar stoodstotno sicer ne drži), ki izdaja indeks v knjižni in neknjižni obliki (CD-ROM, mikrofiš) in kjer je mogoče najti tudi številko SUDOC, s pomočjo katere poiščejo publikacijo. Različne indekse izdajajo tudi komercialne založbe, vsi pa so dostopni v čitalnici časopisnega oddelka. Uporabniki se z zapletenim in za uporabnike (pa ne le zanje) zelo neprijaznim sistemom iskanja po on-line katalogih knjižnice ne ukvarjajo kaj dosti, pri iskanju uradnih publikacij ZDA in uporabljajo predvsem dva CD-ROMA, in sicer MARCIVE, katalog Government Printing Officea, publikacije mednarodnih organizacij pa iščejo predvsem s pomočjo CD-ROMA Reader Index to UN Documents, poleg indeksov v tiskani obliki, seveda. Informatorji precej iščejo tudi po bazi OCLC, ki je ažurnejša od MARCIV-a, v njej pa je najti tudi naslove uradnih publikacij, ki se izmuznejo Government Printing Office. Poleg tega sta zelo uporabljani publikaciji Statistical Abstract of the United States in American Statistics Index.

Pridobivanje uradnih publikacij poteka drugače kot pridobivanje ostalega "domačega" gradiva, saj za te publikacije ni mogoče zahtevati copyrighta, ker je delo oblasti že tako in tako plačano z davki. Tudi tiste redke publikacije med njimi, ki so na primer delo enega avtorja (ki je recimo uslužbenec knjižnice, se pravi federalne ustanove), nima nobene zaščite; mirno ga lahko prepisujete, neomejeno citirate, kopirate, uprizorite, objavite v svoji založbi in z njim

mastno zaslužite... Za te publikacije velja zakon o obveznem izvodu vladnih publikacij, ki obvezuje izdajatelja. Ker pa v zadnjem času prihaja do vse večje komercializacije in privatizacije diseminacije informacij, ki jih "proizvajajo" vladne ustanove, je American Library Association (ALA) leta 1993 izdala resolucijo o pravici dostopnosti do informacij zvezne vlade v kateremkoli formatu.

Na oddelku Serials and Government Division obdelujejo in hranijo tudi publikacije mednarodnih združenj. Zbirka publikacij Združenih narodov obstaja od leta 1945; to gradivo razvrščajo po številkah UN. Precej problemov jim povzročajo dokumenti in publikacije Evropske skupnosti, katere organizacijska struktura se jim zdi zelo zapletena, kar je seveda res, še zlasti za njihov, ameriško praktični način razmišljanja, verjetno pa je krivo tudi to, da imajo s temi publikacijami pač precej manj prakse. Eden od problemov je zagotovo tudi slabo znanje tujih jezikov. Pregled nad tem, kaj Evropska skupnost izdaja, je zelo slab - in zdelo se mi je, da razlogi za to - v luči dandanašnjih informacijskih povezav - vendarle niso povsem objektivne narave.

Tako kot vsaka država, le morda v nekoliko manjši meri, tudi vlada ZDA nekatere od svojih dokumentov označuje z oznako *strogo zaupno*, ki pogosto "velja" tudi še potem, ko zadeva že zdavnaj ni več aktualna. Vsak državljan pa ima pravico, da vloži zahtevek za odpravo takšne oznake in v večini primerov so takšni zahtevki, ki jih je precej, rešeni pozitivno, razen takrat, kadar gre za podatke, ki bi lahko resno ogrozili varnost države. Prej omenjena resolucija ALA se zavzema tudi za čim bolj "skopo odmerjeno" podeljevanje oznake *strogo zaupno*.

Zbirka tehničnih poročil in standardov

Dva tedna sem bila na praksi na oddelku Science and Technology Division, v zbirki za tehnična poročila in standarde. Osnovne naloge oddelka so skrb za ustrezen izbor gradiva s področja znanosti in tehnike, bibliografska obdelava tega in referenčno delo. Priporočajo gradivo za nabavo, in to z vseh področij znanosti in tehnike, razen agrikulture in medicine, za kar skrbita Nacionalna agrikolturna knjižnica oziroma Nacionalna medicinska knjižnica.

Oddelek Science and Technology Division ima svojo, precej veliko čitalnico, kjer delajo specializirani informatorji in kjer so imeli leta 1975 tudi prvi, uporabnikom dostopni terminal. V čitalnici je velika zbirka priročnikov in drugega referenčnega gradiva, kar je seveda le majhen del tovrstnega gradiva. V zbirkah Kongresne knjižnice je okrog 4 milijone znanstvenih in tehničnih publikacij, večji del hranijo na tem oddelku v zaprtih skladiščih; uporabnikom izjemoma dovolijo dostop vanja.

V zbirki tehničnih poročil hranijo okrog 3, 2 milijona tehničnih raziskovalnih poročil, poročil o delu in predtiskov, in ta zbirka je največja tovrstna zbirka na svetu. V zbirki hranijo tudi več kot pol milijona ameriških ter izbrane tuje in mednarodne standarde. Standardov ne katalogizirajo, ampak le razvrščajo na police.

Tehnična poročila, poročila o delu in predtiski niso le najažurnejša oblika obveščanja ožjih krogov uporabnikov o poteku različnih projektov in o preliminarnih raziskovalnih rezultatih, ampak seveda tudi zanesljivo nakazujejo nove tokove v znanosti in tehniki. Podatki in rezultati so tako na voljo precej

hitreje, pa tudi v cenejši obliki, kot so recimo strokovne revije ali knjige, ki jih izdajajo komercialni založniki, saj ponavadi uporabljajo poceni oblike razmnoževanja, naklade so nizke, ciljna publika pa znana. Takšno gradivo ponavadi vsebuje tudi precej več podrobnih podatkov, preliminarnih rezultatov in slikovnega gradiva kot potem, ko izide kot knjiga ali članek. Recenzirano sicer ni, je pa ponavadi rezultat kašne druge oblike selekcije (štipendija, natečaj, pogodba). Ker precej takšnega gradiva hranijo na mikrofilmu oziroma v zadnjem času v elektronski obliki, sicer nizka naklada "nikoli ne poiđe".

Seveda pa vse prednosti tako imenovanega sive literature zbledijo, če po prihodu v knjižnico zavije na tekoči trak z ostalim gradivom in pride na police šele tedaj, ko so podatki v njem že zastareli ali pa natisnjeni in dostopni že drugod. Takšno gradivo je v posebni zbirki obdelano hitreje, o njem pa informira posebej usposobljeno osebje, kar je velika prednost. Ažurna obdelava in kompetentno referenčno delo sta glavna razloga za obstoj posebne zbirke tako imenovane sive literature.

Politika selekcije je za zbirko, tako kot za vse ostalo gradivo, ki ga knjižnica hrani, strogo in natančno določena: na prvem mestu seveda zbirajo gradiva, ki izhajajo v ZDA in ki bi jih utegnil potrebovati Kongres (knjižnica je v prvi vrsti *kongresna*), nimajo pa oznake *zaupno*. Izdajatelji teh publikacij so zvezna vlada ter njene agencije in zradi, državne in lokalne uradne ustanove ter univerze in neodvisni raziskovalni centri.

Zbirajo tudi tehnična, raziskovalna in delovna poročila ter predtiske iz tujih držav, zlasti tiste, ki jih izdajajo mednarodno priznane institucije v teh državah, pri čemer so seveda precej bolj selektivni kot pri domačem gradivu in zbirajo samo tisto, kar prinaša specifične izsledke, ki so posebej pomembni za določeno deželo. Sama sem delala predvsem z gradivom iz tujih dežel (med drugim tudi zato, ker imajo sami - vsaj za nas prav neverjetne - težave s tujimi jeziki). Tuja tehnična poročila večidel niso katalogizirana, ampak le postavljena na police, razporejena po državah in znotraj tega po organizacijah; za nekatera pa zapisi vendarle obstajajo in zdaj jih iščejo po različnih bazah (LC, OCLC itn.) in prenašajo v lokalno bazo GENBIB (bibliografska baza gradiva, ki je večidel v čitalnicah različnih oddelkov).

POKLICNA ETIKA

Poklicni etiki posvečajo precejšnjo pozornost. Imeli smo tudi več pogovorov o tej temi in zanimivo je, da se nekaterim kolegicam ta vprašanja niso zdela niti najmanj pomembna, ampak celo odveč, nesmiselna in smešna.

ALA prav zdaj sprejema revizijo poklicne etike, ki na prvo mesto poleg profesionalnega opravljanja dela postavlja tudi zahtevo po enakopravnem in neoviranem dostopu do informacij. Zelo pomembno je tudi upiranje vsakršni cenzuri, ki bi utegnila ogroziti zavezanost knjižnice intelektualni svobodi, ter varovanje zasebnih podatkov o tem, kaj kdo bere in kakšne informacije išče.

Prav v času našega bivanja v Združenih državah je prišlo do ostrega spopada med splošno knjižnico in skupino staršev, ki je zahtevala, naj gradivo o aidsu spolnosti, še zlasti neobičajnih oblikah le-te, umakne s polic, ki so dostopne vsem, tudi otrokom. Starši so tožbo izgubili. Še en primer: štirinajstletna hči kolege iz Kongresne knjižnice je iz splošne knjižnice dobila opomin, naj vrne

izposojene knjige. Ker je bila na počitnicah, je oče telefoniral v knjižnico in vprašal, katere knjige ima pravzaprav sposojene, da jih bo poiskal in vrnil. Prijazno so mu pojasnili, da mu takšne informacije ne smejo posredovati.

Še dvoje prijaznih vprašanje, ki so nam jih zastavili na predavanju o poklicni etiki:

"Ali je etično, da ima knjižničar večje pravice kot uporabnik in si lahko prvi izposodi najbolj brane knjige, zastonj fotokopira in ne plačuje zamudnine?"

"V knjižnico pride mladenič in si želi izposoditi knjigo "Suicide: mode d'emploi" s katero povezujejo deset primerov samomora v državi. Mu knjigo pomagata poiskati? In če, je to vse, kar storite?"

Dunja Kalčič
Narodna in univerzitetna
knjižnica, Ljubljana

UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah¹ 1994

Svoboda, blaginja in razvoj družbe in posameznika so temeljne vrednote človeka. Doseči jih je moč samo tedaj, ko je dobro obveščeni državljani sposobni, da sam uresničuje svoje demokratske pravice in se aktivno vključuje v družbo. Konstruktivno sodelovanje v le-tej in razvoj demokracije zavisita od zadostne izobrazbe in od prostega in neomejenega dostopa do znanja, duhovnih dobrin, kulture in informacij.

Splošna knjižnica, dejanska vrata lokalne skupnosti do znanja, zagotavlja osnovno podstavo učenja od mladosti do starosti, samostojnega sprejemanja odločitev in kulturnega razvoja posameznika in socialnih skupin.

S tem manifestom je izraženo verovanje organizacije UNESCO v splošno knjižnico kot gonilno silo vzgoje, kulture in informacij ter, skozi zavest ljudi, bistvenega dejavnika pri promociji miru in duhovne blaginje.

UNESCO zato spodbuja nacionalne in lokalne oblasti, da ne le podpirajo razvoj splošnih knjižnic, temveč se vanj tudi aktivno vključujejo.

Splošna knjižnica

Splošna knjižnica je lokalni informacijski center, ki omogoča svojim uporabnikom brez zadržkov dostop do vseh vrst znanja in informacij.

Storitve splošne knjižnice so na voljo uporabnikom po načelu enakega dostopa vsakomur ne glede na starost, raso, spol, vero, narodno pripadnost, jezik ali socialni položaj. Posebne vrste storitev in gradiv je dolžna zagotoviti oziroma priskrbeti tistim uporabnikom, npr. pripadnikom jezikovnih manjšin, ljudem s telesnimi okvarami, negovancem v bolnišnicah, zapornikom, ki iz kakršnih koli razlogov ne morejo uporabljati rednih storitev in običajnih gradiv.

V splošni knjižnici mora najti vsaka starostna skupina gradivo, ki pokriva njene potrebe. Zbirke in storitve morajo vključevati tudi vse ustrezne medije in vrste sodobne tehnologije, seveda pa tudi tradicionalna gradiva. Temeljnega pomena je visoka kvaliteta in povezanost z lokalnimi potrebami in razmerami. Gradivo mora odražati tekoča dogajanja in razvoj družbe, pa tudi pretekle dosežke človekovih prizadevanj in ustvarjalnosti.

Zbirke in storitve ne smejo biti podvržene kakršni koli obliki ideološke, politične ali verske cenzure oziroma pritiskom komercialnega značaja.

¹ Angleški izraz "public library" je v Manifestu preveden kot "splošna knjižnica", poimenovanje, ki se že uveljavlja namesto doslej običajnega "splošnoizobraževalne knjižnice".

Temeljne naloge splošne knjižnice

Težišče storitev splošne knjižnice je v vestnem izpolnjevanju tehle ključnih nalog, vezanih na informacije, pismenost, izobraževanje in kulturo:

1. oblikovanje in utrjevanje bralnih navad pri otrocih od rane mladosti dalje;
2. podpiranje individualnega in lastnega ter seveda tudi formalnega izobraževanja na vseh stopnjah;
3. nudenje možnosti za ustvarjalni razvoj osebnosti;
4. spodbujanje domišljije in ustvarjalnosti pri otrocih in mladini;
5. gojenje zavesti o kulturni dediščini in o pomenu umetnosti, znanstvenih dosežkov in inovacij;
6. zagotavljanje dostopa do kulturnega sporočila vseh oblik poustvarjalne (igralske, glasbene ipd.) umetnosti;
7. pospeševanje dialoga med kulturami in spodbujanje različnosti kultur;
8. podpiranje ustno prenašajočih se tradicij;
9. zagotavljanje državljanom dostopa do vseh vrst informacij, nastalih v lokalni skupnosti ali pomembnih zanjo;
10. nudenje ustreznih informacijskih storitev lokalnim podjetjem, združenjem in interesnim skupinam;
11. pomoč pri razvijanju informacijske pismenosti in uveljavljanju veččin računalniškega opismenjevanja;
12. podpiranje, sodelovanje v programih in akcijah opismenjevanja vseh starostnih skupin, po potrebi tudi lastno uvajanje takih dejavnosti.

Financiranje, pravna ureditev, povezovanje v mrežo

- * Načeloma naj bo delovanje splošne knjižnice brezplačno. Za splošno knjižnico odgovarjajo nacionalne in lokalne oblasti. Delovanje morajo urejati posebna pravna določila, financiranje pa nacionalni in lokalni organi oblasti (vlade). Splošne knjižnice morajo biti bistvena sestavina vsake dolgoročne strategije na področju kulture, zagotavljanja informacij, pismenosti in izobraževanja.
- * Da se zagotovi povezovanje in delovanje splošnih knjižnic na ravni celotne države, morajo ustrezni zakonski predpisi in strateški plani opredeliti in podpirati nacionalno mrežo knjižnic, temelječo na dogovorjenih standardih.

- * Mreža splošnih knjižnic mora biti zasnovana celovito, povezano z drugimi knjižnicami: nacionalno, splošnimi znanstvenimi, specialnimi in seveda tudi s šolskimi (vseh stopenj) in univerzitetnimi.

Poslovanje in upravljanje

- * V ta namen mora biti oblikovana poslovna politika, s katero so jasno opredeljeni cilji, prioritete in storitve knjižnice glede na potrebe lokalne skupnosti. Splošna knjižnica mora biti organizirana učinkovito, ravnati se mora po vseh strokovnih standardih poslovanja.
- * Na lokalni, regionalni, nacionalni, tudi mednarodni ravni mora biti zagotovljeno sodelovanje z vsemi možnimi partnerji, n.pr. s skupinami uporabnikov ali z drugimi poklici.
- * Storitve morajo biti fizično dostopne vsem članom lokalne skupnosti. Za to morajo biti izpolnjene te zahteve: ugodna lokacija knjižnice, dobri pogoji in pripomočki za branje in študij, pa tudi ustrezna tehnologija in uporabnikom prilagojena časovna odprtost knjižnice. K tem zahtevam moramo priključiti tudi organizacijo posebnih storitev zunaj prostorov knjižnice za vse tiste, ki je ne morejo osebno obiskati.
- * Storitve splošne knjižnice morajo biti prilagojene različnim potrebam lokalne skupnosti v mestu in na podeželju.
- * Knjižničar v splošni knjižnici je aktiven posrednik med uporabniki in viri. Ustrezno raven storitev lahko zagotovi samo knjižničar, ki je izšolan v stroki in se tudi permanentno izobražuje.
- * Z organizacijo programov pridobivanja in vzgoje uporabnikov je treba tem pomagati, da v celoti izkoristijo vse razpoložljive vire.

Izvajanje manifesta

S tem manifestom pozivamo osebe, odgovorne za sprejemanje odločitev na nacionalni in lokalni ravni in nasploh svetovno skupnost knjižničarjev, da uveljavljajo tu predstavljena načela.

Manifest je bil oblikovan v sodelovanju z Mednarodno federacijo knjižničarskih združenj IFLA.

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
Predlog tem za strokovno posvetovanje ZBDS 1995

KNJIŽNIČNE ZBIRKE: IZGRADNJA IN UPRAVLJANJE

Vabimo vas, da se tudi vi z referatom aktivno udeležite letošnjega jesenskega posvetovanja Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, ki bo prvi teden novembra.

Tokrat bomo spregovorili o skrbi za kvalitetno izgradnjo in upravljanje knjižničnih zbirk:

- Nabava in nabavna politika
 - Definicije
 - Planiranje nabavne politike
(glede na tip knjižnice, vrsto uporabnikov, vrsto gradiva, ipd.)
 - Temeljna knjižnična zbirka
 - Standardi za nabavo
 - Koordinacija nabave
 - Avtomatizacija nabave
 - Sodelovanje z založniki in posredniki
 - Informacijski viri za odločanje glede nabave
 - Finančni vidik
 - financiranje nabave - viri
 - fundacije, sponzorstvo, ipd.
- Vrednotenje kvalitete zbirk
(tudi glede na ceno njihovega vzdrževanja)
- Posredovanje zbirk oz. njihova uporaba
- Posebne zbirke in gradivo za posebne skupine uporabnikov
- Knjižnična zbirka v funkciji "virtualne knjižnice"
- Varovanje in zaščita knjižničnih fondov

Rok za prijavo referatov na priloženem obrazcu je **30. maj 1995**.

Celotno besedilo referata pošljite sekretariatu ZBDS v Ljubljani, Turjaška 1, najkasneje do **31. avgusta 1995**. Pričakujemo, da bo večina besedil prispela na disketah.

Natančnejše podatke o posvetovanju bomo objavili v naslednjih številkah Knjižničarskih novic.

Predsedstvo ZBDS

Strokovno posvetovanje ZBDS
"KNJIŽNIČNE ZBIRKE: IZGRADNJA IN UPRAVLJANJE"
november 1995

Naslov referata _____

Avtor _____

Naslov delovne organizacije _____

Tel./Fax. _____

Ključne besede _____

Povzetek (do 25 vrstic)